

KULTÚRA

RO NÍK VIII. - . 14

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

7. SEPTEMBRA

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 05 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-

Snímka: Teodor Križka (Križ nad Hriňovou)

Sviatok sv. Cyrila a Metoda, ktorý je nielen náboženským, ale i štátnym sviatkom Slovenska, je zvláštnym dňom spomienky na tiché zrodzenie nášho národa, našej kultúry, na tiché kladenie základov nášho mravného a duchovného života. Ale tento sviatok by mal byť dňom akéhosi celonárodného zamyslenia a spytovania svedomia nás všetkých – veriacich, menej veriacich i nie veriacich i všetkých hľadajúcich. Dnes si preto kladieme závažné otázky o svojom mieste v dejinách, v Európe, o svojej vernosti zásadám, z ktorých sme sa pred tisíc rokmi zrodili k civilizovanému kresťanskému životu. Kladieme si otázky, či sme nezablúdili v zložitosti moderného života, či žijeme z pravdy o človeku, z pravdy o národe a o svete, či žijeme z pravdy, z ktorej sme sa zrodili. Pýtame sa, či sú pre nás géniovia a svätci Cyril a Metod stále svedkami a vzormi života v pravde, a či nás stále dvíhajú na tú úroveň kultúry a správania, ktorá je hodna života nášho národa i každého z nás.

V *Chváloreči* na pamiatku svätých Konštantína a Metoda z 9. storočia sa hovorí: „Mnohí budú velebiť ich rozum a ten nevyjde nazmar naveky. Pamiatka ich nezanikne a ich meno bude žiť od pokolenia do pokolenia. Múdrosť ich budú hlásať národy...“

My sa dnes pýtame: Sú sv. Cyril a Metod pre nás stále géniami a svätcami, živým a strhujúcim príkladom obetavosti, hlbokej zodpovednosti a bezhraničnej lásky, a to zvlášť aj ako spolupatriční Európy?

Povolání sme my všetci

V *Chváloreči* na sv. Cyrila a Metoda sa hovorí, že obaja bratia opustili svoju domovinu Grécko, a stali sa „presidencami do cudzej krajiny a priniesli zákon a pravdu ľudu, ktorý predtým nepoznal svoju pravicu ani ľavicu...“ – Pokračujeme aj dnes v poznávaní zákona, pravdy, spravodlivosti a tajomstva života, alebo znova

KARDINÁL

JÁN CHRYSOSTOM KOREC

nepoznáme ani svoju pravicu a ľavicu, ako tomu bolo za čias pohanských u našich predkov, pre ktorých Rastislav vyžiadal z Carihradu geniálnych učiteľov a obetavých svätcov?

Pozrime sa na niektoré naše problémy z blízka.

Máme na Slovensku mnoho pekných vecí – v hnutiach detí, študentov a mládeže, v hnutí rodín a iných pozoruhodných skupín, v katolíckej sociálnej a charitatívnej oblasti, evanjelickej diakonie či civilných ustanovizni v starosti o postihnutých, v hospicioch a podobne. Máme vzácných kultúrnych pracovníkov, profesorov, spisovateľov i umelcov. Do istej miery sa dá povedať, že na Slovensku žijeme z dedičstva sv. Cyrila a Metoda rozličným spôsobom všetci – veriaci všetkých cirkví i neveriaci, slovenský národ i naše národnosti.

Ale vec nie je taká jednoduchá. Máme aj problémy. Ba máme priam neduhy a neresti, ktoré sú v príkrom rozpore s obsahom vzácneho dedičstva otcov. Najmä v posledných rokoch sme sa v mnohom vzdialili od postojov Bernoláka a Hollého, Moyzesa a Kuzmányho, Štúra, Hlinku i Rázusa. Máme problémy, o ktorých sa mnoho hovorí a píše, často protikladne a veľmi vášnivo. Chcel by som sa dnes vážne ale aj pokojne dotknúť niektorých z týchto problémov – problému slobody, otázky výhrady svedomia a úlohy náboženstva či priam našich cirkví v živote Slovenska v súvislosti s tzv. odľudňovaním štátu.

Jedným z našich problémov je chápanie slobody.

Sloboda je osobitný dar človeka a len človeka. Slobodou sa tvoríme na zreľých a zodpovedných kultúrnych ľuďoch. Ale slobodou, ak ňou šliapeme po pravde života, človek môže aj znetvoriť seba i život okolo seba. Od opilstva po rozvrat celej spoločnosti. Sloboda môže byť tvorivá, ale aj môže byť aj deštruktívna.

V súvislosti so slobodou sa často hovorí najmä o dnešných masmédiách. V slovenčine vyšla kniha pod názvom: *Moc a nemoc médií*. Média, tlačene a najmä elektronické, a z nich najmä niektoré televízie, môžu byť nielen požehnaním pre život a kultúru, ale môžu šíriť aj nevyliciteľné choroby ducha.

Udalostí, ako ich prinášajú dni, sa kopí neúrekom. Až sa zdá, že už nikoho nezaujímajú prehmaty vládnych predstaviteľov a ich lokajov. Zvykli sme si, aspoň väčšina z nás, že v politike „to už tak chodí“. To sú predsa panské huncútstva. Boli i budú. Čo my, ktorí sa musíme obracať, aby sme sa vôbec pretkli týmto chaosom! Nech si veru pália prsty tí, ktorí na to majú.

A tak si veru „pália“ prsty tí, čo na to majú. Tí zbohatnúvši na podivnom znárodnení naruby, ktoré ktosi tak neurčito, celkom sympaticky nazval privatizácia. Toto slovičko musel vymyslieť ozaj poriadny pekelník, keď tak málo ľudí sa verejne odváži povedať, že tu veru nie je čosi s kostolným poriadkom.

Strkáme hlavu do piesku a každý má na to svoj vážny dôvod. Škoda len, že nie a nie nájsť vážny dôvod na opačné konanie, na pozdvihnutie tej našej nešťastnej hlavy z piesku. A tak sme svedkami, ako sa čas a jeho udalosti valia

Nič nové

TEODOR KRIŽKA

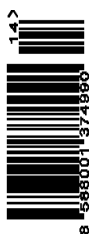
ponad nás. Aby nás to nebolelo, masmediálni mágovia už vedia, ako na to. Moderná psychológia už dávno prečítala človeka a ponúkla mu to, čo sa mu žiada, najnovšie reťazec reality show, ktorý – ako sa zdá – je zatiaľ super-výstrelkom masovej prevýchovy. Veď kto by si nepozrel „táraniny“ dvanástich čudákov uväznených vo vile tzv. Veľkého brata, ktorých autor tejto manipulácie nazval Vyvolenými? Pozrieme si to mnohí. Jedni preto, lebo tento „skvelý“ program naozaj naplní prázdnotu ich duše, iní preto, aby sa mohli pohoršovať.

Chválím iniciatívu mladých ľudí, ktorí spustili podpisovú akciu proti jednej reality show v televízii JOJ. Majú úplnú pravdu, že toto nie je nič iné ako nová, sofistikovanejšia etapa devastácie nielen kresťanského, ale národného, ba univerzálne kultúrneho vedomia. Mám však jednu poznámku. Čím sa od seba líšia súčasné slovenské elektronické médiá? Ničím. Možno iba mierou nevkuosu. Ako-tak odoláva Slovenský rozhlas, ale „moderné“ trendy zničia aj túto poslednú kultivovanú ustanovizeň. Zlaté teľa, ktorému sme sa poklonili až po zem, to už zariadi. Zmocni sa aj jej pod tým či oným mimikri rovnako ako Slovenskej televízie alebo slovenských súkromných televíznych staníc. Preto podpisová akcia, ktorá dobromyseľne varuje pred úpadkovým obsahom jednej reality show, mimochodom odskúšanaj už na miliardách ľudí, vyznieva ako výstrel do prázdna. Veď také čosi sa odohráva v štáte, ktorý už osm rokov vedú predstavitelia dvoch, ba dokonca troch (ak berieme do úvahy aj SMK) kresťanských strán. Televíziu, ktorej reláciu podpisová akcia chce stiahnuť z obrazovky, riadi dokonca hovorca novembrovej „nežnej“ Milan Kňažko.

Podľa všetkého komunisti, ktorí chceli rozvrátiť morálne základy človeka, boli iba babráci v porovnaní s tým, čo nám pripravuje Nový vek.

Ono sa ľahko povie, že moc je v rukách ľudí. Lenže posudzovať svoje vlastné kroky, tobôž vývoj spoločnosti, vie iba človek slobodný, schopný pozeráť sa na svet z odstupu, kriticky ho prehodnocovať a pretvárať. Ale je dnešný človek slobodný? Čím sme to nakrmili jeho

www.kultura-fb.sk

Politické strany a občianske združenia, ktoré stáli pri zrode demokratickej Slovenskej republiky v roku 1993, obviňovali zástancovia federácie z nacionalizmu a prekonaných filozofických prístupov z XIX. storočia. V úvahách mnohých slovenských intelektuálov nemal samostatný štát opodstatnenie a jeho vznik považovali za niečo prekonané. Často pritom opakovali frázy o zjednocovaní Európy a rozpad federácie chápalí ako úsilie, ktoré je v protismere s uvedeným trendom. Na jednej strane týmto politickým a intelektuálnym kruhom prekážala štátna nezávislosť Slovákov, na druhej strane prehládajú anachronizmus, ktorý predstavuje stránica reprezentácia maďarskej menšiny na Slovensku.

Strana maďarskej koalície (SMK) od svojho vzniku, ktorému predchádzala krátka história troch materských subjektov, predstavuje neštandardnú politickú silu, ktorá svoju agendu zameriava len na časť Slovenska a jeho národnostné špecifiká. Navonok pôsobí ako konsolidovaný politický subjekt. Prispieva k tomu fakt, že sa opakovanne podieľa na zostavení vlády. Aj keď sa SMK štylizuje do polohy pravicovej kresťansko-demokratickej strany, jej profilácia nie je skutočným motívom, pretože sa voliči rozhodujú práve pre SMK. Elektorát Strany maďarskej koalície sa vo voľbách rozhoduje na základe etnickej príslušnosti. SMK si jednoducho a voličov udržava oživoňovaním pocitov „historického krivdy“, ktoré sa mali dopustiť okolité národné spoločenstvá na Maďaroch v Karpatskej kotline. Vždy, keď sa SMK cíti dotknutá správaním ostatných politických strán, začne svojich partnerov obviňovať z vyťahovania tzv. maďarskej karty, pritom sama vytvára medzi príslušníkmi maďarskej menšiny pocit ohrozenia, ktorý má vyplývať z postavenia etnickej minority a zneužíva ich strach na presadzovanie vlastných cieľov.

Napriek tomu, že SMK je už druhé volebné obdobie súčasťou vládnej koalície, sociálno-ekonomická situácia okresov na južnom Slovensku nie je vôbec lichotivá. Problém nezamestnanosti musia občania maďarskej národnosti častokrát riešiť migráciou za prácou, rastie počet tých, ktorí sa zamestnávajú priamo v Maďarskej republike. SMK ani raz nepohrozila odchodom z vlády v prípade, ak vláda rokovala o opatreniach s negatívnym dopadom na životnú úroveň

EÚ sa na summite v júni dostala do hlbkej krízy preto, že európski politici nevedia, alebo nechcú vedieť, okolo akej vízie treba Európu zjednocovať. Únia zostala bez spoločnej vízie a s neschváleným rozpočtom na financovanie únie v rokoch 2007 až 2013. Doteraz viac než 50 rokov európska idea dobre slúžila a umožnila, aby sa Európa zjednotila „okolo rovnakej vízie“ za lepšiu spoločnú Európu. Teraz hľadá novú víziu, aj keď reč by mala byť o zmene rozvojového modelu. Je snaha zmeniť smerovanie únie od modelu sociálneho trhového hospodárstva k liberálnemu modelu na anglosaských princípoch.

Britské veto, ku ktorému sa pridali Holanďania a Švédci, sa týkalo novej reality reštrukturalizovať výdavky EÚ podľa liberálnych princípov v prospech investícií do vedy, výskumu, vzdelania a vývoja nových technológií. Francúzsko, Nemecko, Luxembursko a Belgicko okrem toho naďalej vidia hlavný zmysel únie v solidarite a vyrovnávaní rozdielov. Schyľuje sa k zápasu medzi víziou francúzsko-nemeckej, teda sociálnej, a anglosaskej, teda liberálnej orientácie Európy. To nevedí nič dobré.

Jednou z obetí sporov sa pravdepodobne stane ďalšie rozširovanie únie, a oslabenie solidarity so všetkým, čo s tým súvisí, vrátane pomoci novým členským krajinám.

Nové členské krajiny sú z tohto vývoja zmätené, chcú ratovať úniu obetovaním určitej sumy určenej na pomoc, ale nedošlo im, že o to nejde. V hre je uprednostňovanie striktných národných záujmov niektorých štátov pred Európou a o zmenu jej smerovania na báze liberálnych princípov, aj keď sa deklaruje čosi iné.

Zápas o víziu smerovania EÚ, ak už raz začal, skoro sa neskončí. Môže byť priveľkým rizikom pri zjednocovaní Európy najmä preto, že pod britským predsedníctvom môže posilniť trend k presadeniu vízie ďalšieho smerovania EÚ z doterajšej orientácie na sociálne trhovú ekonomiku k jej liberálnemu smerovaniu na anglosaských princípoch. Anglosaský model

Anachronizmus v slovenskej politike

obyvateľov, no v minulosti sa týmto krokom opakovanne vyhrážala, ak išlo o presadzovanie jej partikulárnej menšinovej agendy. Príčinou rozhodne nie je preroformný kurz SMK, ale priority tejto strany. Jej predstavitelia v médiách takmer nevystupujú na obranu vládnych reforiem, lebo úspešnosť svojej politiky posudzujú podľa vlastných kritérií. Vďaka postoju SMK v prezidentských voľbách prepadol favorit vládnej koalície – Eduard Kukan, ktorého o tritisíc hlasov preskočil Ivan Gašparovič a dostal sa do druhého kola volieb. Príčina, pre ktorú E. Kukan stratil dôveru SMK, bola jednoduchá. Ako minister rezortu zahraničných vecí odmietal tzv. krajský zákon, ktorý bol pre SMK mimoriadne dôležitý.

Napriek prekonanému etnickému pohľadu na politiku a spoločnosť viacerí mienkotvorní novinári vytvárajú o SMK obraz principiálnej či dokonca ekonomickými kauzami nezaťaženej strany. Strana maďarskej koalície sa pritom už druhé volebné obdobie podieľa na vládnutí, ktoré charakterizuje privatizácia strategických podnikov ako aj ďalších transformačných rozhodnutí, ktoré sú spojené so zmenami vlastníckych vzťahov. Úspešne akceptovala model partikratickej, prostredníctvom ktorého si vládne strany rozdelili sféry vplyvu a takmer nekontrolovateľnými sú rozhodnutia SMK v samospráve, teda v mestách a obciach, v ktorých majú jej zástupcovia rozhodujúci mocenský vplyv. Mimoriadne agresívne táto strana presadzuje vlastné záujmy, ktoré môžu byť neraz len záujmami lokálnych lídrov, ak v príslušných zastupiteľstvách disponuje väčšinou hlasov. V tomto prípade sa už tradične uvádza príklad zastupiteľstva Nitrianskeho samosprávneho kraja (NSK). Napriek tomu, že podiel obyvateľov maďarskej národnosti nepresahuje 30 % populácie v regióne, v zastupiteľstve NSK patrí väčšina poslancovských mandátov práve SMK.

Vo voľbách do orgánov vyšších územných celkov sa uplatňuje väčšinový volebný systém, ktorý motivuje politické strany k vytváraniu koalícií. Ak sa chcú štandardné politické strany presadiť vo voľbách v Nitrianskom kraji, musia vytvoriť širšiu koalíciu slovenských strán. Dohodu o spoločnom postupe vo voľbách do zas-

tupiteľstva NSK tak uzavreli politické strany a hnutia, ktoré doposiaľ odmietali spoluprácu. Koaličnú dohodu podpísali predsedovia krajských organizácií LS – HZDS, Smer – SD, SDKÚ a KDH ešte za začiatkom júna. Koaličná dohoda pripúšťa možnosť rozšírenia o ďalšie politické subjekty, hoci už spomínaná konfigurácia politických síl je predpokladom úspešnosti slovenskej koalície. Opäť sa však vo vybraných médiách objavili úvahy, že táto koalícia operuje maďarskou kartou. Autori kritických ladených komentárov prehládajú závažné dôvody, ktoré vedú koalíčných partnerov k tomu, aby napriek rozdielom postupovali vo voľbách spoločne. Nepriamo zodpovednosť za zostavenie tzv. slovenskej koalície pritom nesie i Strana maďarskej koalície, ktorá sa v zastupiteľstve správa takým spôsobom, že predseda NSK Milan Belica nepodpísal vyše osemdesiat uznesení zastupiteľstva s odôvodnením, že by prišlo k porušeniu zákona alebo takto prijaté rozhodnutia sú pre samosprávny kraj nevhodné. Aktuálny je prípad prenájmu 29-tich zariadení sociálnych služieb (domovy dôchodcov, domovy-penzióny pre dôchodcov, domovy sociálnych služieb pre telesne, duševne alebo zmyslovo postihnutých), ktoré sa väčšina v zastupiteľstve rozhodla „odovzdať“ na 30 rokov a za 1,- Sk ročne piatim neziskovým organizáciám.

Kraj ich pritom bude financovať ako doposiaľ a takáto forma ich „transformácie“ nebude znamenať ani úsporu jeho výdavkov ani skvalitnenie sociálnych služieb.

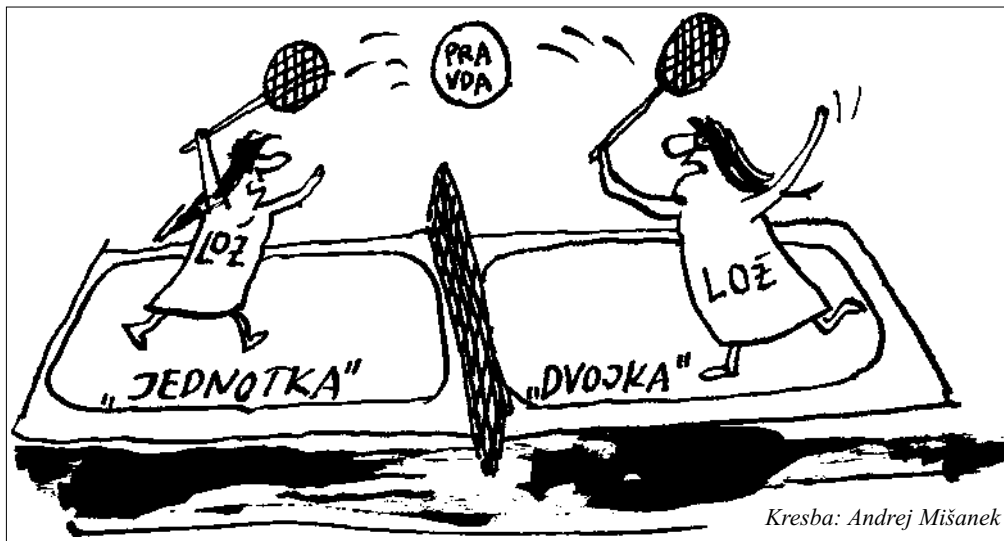
Vzhľadom k tomu, že v súčasnosti nie je európske spoločenstvo priaznivo naklonené vytváraniu autonómii a už vôbec nie zmene hraníc v centrálnej časti Európy,

menšinové strany sa usilujú posilniť svoje postavenie v samosprávnych orgánoch. V Nitrianskom kraji môže tomuto scenáru zamedziť spolupráca relevantných politických strán, ktorými sú predovšetkým Smer – SD, LS – HZDS, SDKÚ a KDH. Preto je nepochopiteľný postoj predsedu Smer-u, ktorý na tlačovej besede v Bratislave (!) avizoval prípadný odchod zo spomínanej štvorkoalície, ak ostatné koalíčné strany odmietnu jej rozšírenie o ďalšie politické subjekty.

Prečo túto tému R: Fico otvoril po takmer rok trvajúcich rokovaniach a niekoľko týždňov po očakávanom podpise dohody? Jeho vyjadrenia boli o to nelogickejšie, že konfigurácia politických strán LS – HZDS, SDKÚ a KDH môže spolu so Smerom dosiahnuť nepomerne lepší výsledok ako spoločenstvo Ficovej strany s ANO, SNS a HZD. Nateraz sa zdá, že zvíťazil zdravý rozum a predsedovia krajských organizácií, ktorí podpísali koaličnú dohodu ešte v júni na svojom spoločnom stretnutí, deklarovali súdržnosť až do regionálnych volieb. Ak by sa Smer vrátil k svojej radikálnej požiadavke, znamenalo by to, že v záujme hľadania koalíčných partnerov na zostavenie vlády po parlamentných voľbách 2006 obetuje volebný výsledok v regionálnych voľbách v Nitrianskom kraji. To by však znamenalo víťazstvo SMK a pretrvávajúce

agónie, ktorú spôsobuje jej politika v tomto citlivom regióne.

Politický subjekt, akým je SMK, nemá v modernej európskej politike opodstatnenie. Štandardné politické strany nie sú postavené na etnickom princípe. Prírodné, nemá význam takéto politické strany zakazovať, alebo obmedzovať ich činnosť inými represívnymi prostriedkami. V prípade formálneho zákazu by svoju činnosť vykonávala pod iným – občiansky znejúcim názvom. Je to otázka politického vývoja, ktorý nemožno urýchľovať. Rovnako kontraproduktívne sú útoky niektorých národných orientovaných politikov, keďže vďaka ich radikálnej rétorike môžu menšinové strany zdôvodňovať zmysel vlastnej existencie a mobilizovať svojich voličov. Jedno je však zjrejmé, pokiaľ bude v slovenskej politike figurovať SMK, spektrum politických strán na Slovensku nebude mať štandardnú podobu. Vytvára otázka, ako je vôbec možné, že v krajine, akou je Slovensko, vôbec operuje menšinová politická strana, ktorá neprispieva k rozvoju občianskej spoločnosti a deformuje predstavu o multikulturalizme v centrálnej Európe? Popri záujmoch materskej krajiny, ktorá priamo či nepriamo podporuje národnostné požiadavky etnických Maďarov v okolitých krajinách existuje ešte jeden závažný dôvod. Vplyvné mimovládne organizácie, ktoré rozvíjajú svoju činnosť na Slovensku od 90-tych rokov viac ako formovaniu občianskej spoločnosti venovali

Kresba: Andrej Mišanek

blíži k americkému modelu kapitalizmu, než k tomu, ktorý sa praktizuje v Európe. Cieľom amerického modelu kapitalizmu je hľadať individuálny úspech posilňovaním slobody a pritom bohatnúť. Ako účinný nástroj využíva potenciálnu kombináciu zmiešaného idealizmu, egoizmu a individuálnej sebarealizácie. Vychádza z toho, že americká globálna hegemonia nemá v súčasnosti rivala.

Môžeme si položiť otázku, či súčasná kríza EÚ nevytvorí priestor pre kooptáciu únie do amerického globálneho systému a či práve anglosaský model kapitalizmu nemá byť tým mostíkom, po ktorom Tony Blair by chcel previesť Európu do amerického globálneho ekonomického systému.

Správnejšia vízia je neodkláňať doterajšie smerovanie EÚ od budovania politickej integrovanej spoločnej Európy a teda aj modelu sociálneho trhového hospodárstva, ktorý je v Európe osvedčený.

Britský premiér Tony Blair, ktorý prevzal za Veľkú Britániu od júla 2005 polročné predsedníctvo v EÚ, využil príležitosť a načrtnol pred poslancami Európskeho parlamentu svoju víziu ďalšieho smerovania Európy. V nej uviedol, ako chce reformovať európsku ekonomiku, čomu mnohí v EÚ nechceli rozumieť. Pre kontinentálnych nadšencov v EÚ chce robiť hlbokú reformu z krajiny, ktorá sa pre mnohých zdá byť tak trochu bokom od diania v únii. Vyhlasil, že verí v Európu v zmysle politického projektu a v Európu so silným sociálnym rozmerom. Je však obviňovaný z neúspechu vyjednávania o rozpočte. Blair predložil návrh na liberalizáciu trhu so službami v EÚ, ktorá predstavuje pre Francúzsko a Nemecko príležitosť pusť sa s Blairom do ideologického sporu o ohrození európskeho sociálneho modelu. Prichádza s víziou liberálnej ekonomiky, ktorá by znamenala nižšie dane a menšiu ochranu zo strany štátu.

Blair vyjadril želania spojiť sa s novými

členmi únie, aby jeho víziu podporili. Príliš horlivé Slovensko a Estónsko sa už k Blairovej reformnej vízií s podporou prihlásili. Ostatné krajiny sú v rozpakoch, pretože ak sa EÚ v dohľadnej dobe (do roku 2007) nedohodne na rozpočte, pre nové krajiny nastanú vážne problémy s prísunom peňazí z rozpočtu a s čerpaním miliárd z fondov EÚ. Väčšinový názor je, že britské polročné predsedníctvo únie nesľubuje skôrú dohodu.

Kríza v EÚ a vízie jej riešenia

V tom istom čase jeden z predstaviteľov francúzsko-nemeckého motora EÚ, nemecký kancelár Gerhard Schröder, na pôde Európskej komisie formuloval presvedčenie pokračovať v budovaní modelu sociálnej Európy s námetmi, ako tento model zlepšiť pri ochrane sociálnych štandardov a zefektívniť fungovanie inštitúcií EÚ. Predseda Európskej komisie José Barroso súhlasne zvýraznil, že Európa potrebuje nielen ekonomickú, ale aj politickú integráciu. Vízia T. Blaira o tejto prepojenosti sa zmieňuje len okrajovo. Ide pritom o jednu z ťažiskových otázok, ktorú treba vo vízii integrácie EÚ riešiť.

Vízia o lepšiu Európu by mala mať na zreteli okrem ekonomických otázok ďalšie požiadavky, ktoré súvisia s budovaním únie ako politickej entity, utváranie na spoločných európskych hodnotách na báze spoločnej európskej kultúry, či spoločného európskeho kultúrneho priestoru. Predovšetkým tým sa EÚ stane viac legitímnou v očiach ostatného sveta a môže zrýchliť modernizačné kroky.

Ako vhodnejší model pre uskutočnenie vízie politickej identity EÚ sa ukazuje model na báze sociálne orientovaného trhového hospodárstva s princípmi moderného liberalizmu v rámci utvárania novej politickej

Európy. Jeho pokračovanie v budúcich rokoch bude závisieť aj od toho, či uspeje Tony Blair s jeho víziou pootočiť európsky kurz iným smerom a kto zvíťazí v dlhotrvajúcom francúzsko-britskom súboji, kto sa má postaviť na čelo zjednocovacieho procesu v Európe. Britský a francúzsky model sa totiž v podstate odlišujú. Zakiaľ klúčové tézy britského modelu spočívajú na modernizácii sociálneho modelu EÚ, čo by malo napomôcť zvyšovaniu konkurencieschopnosti a lepšie zvládnutie globalizácie, francúzsky model dáva prednosť klúčovej téze ochrany záujmov, spočívajúcej na vybudovaní novej politickej Európy. Na jej základe by sa malo prehlbovať aj zjednocovanie Európy a utváranie spoločnej európskej identity.

Doteraz sa v štátoch Európskej únie uplatňuje sociálny trhovú hospodársky model. Je akceptovaný tak stúpenkami liberálne a konzervatívne orientovanými politickými stranami ako aj socialistickými stranami. Jeho fungovanie v zásade uspokojivo vyvažovalo napätie medzi podnikateľským duchom kapitalizmu a sociálnou solidaritou. Jablkom sváru sa v poslednej dobe stali sociálne problémy, ktoré trápia rovnako socialistov aj liberálov a konzervatívcov.

Zakiaľ najmä socialisti by chceli sociálne štandardy EÚ zachovať a udržať doterajšie vymoženosti ochrany pred konkurenciou (napríklad dotáciami pre poľnohospodárov) a ekonomiku pred mzdovým a daňovým dampingom z nových členských štátov, liberáli a konzervatívci sa viac orientujú v prospech zmien. Chcú presadzovať ďalšiu liberalizáciu na európskom trhu, ale zároveň uchovať európsky model sociálnych istôt, pravda, po modernizácii sociálneho modelu EÚ, ktorú doteraz nikto jasnejšie nedefinoval.

Problémom je rozťahovanie sa akejsi „zlátaniny“ ľavicovo-pravicovej politiky v Európe. Tento fenomén sa s obmenami

v posledných rokoch rozširuje najmä v nových členských krajinách EÚ. Strany demokratickej ľavice (a im podobné), pretransformované z bývalých komunistických strán, často prestali robiť ľavicovú politiku a prešli v rámci rôznych pravicových koalícií na pravicovú liberálnu politiku. Voliči im kolaboráciu s pravícami neodpustili a pri voľbách im to zrátili. Napríklad na Slovensku Strana demokratickej ľavice vo voľbách 2002 prepadla a neskôr zanikla. Do koalície v roku 1998 vstupovala s takmer štrnásť percentom voličskou preferenciou.

Podobne nemusia byť občianmi únie prijaté aj vízie Tonyho Blaira o sociálnej Európe budovanej na ďalšej liberalizácii spoločného trhu, obchodu a zvyšovania konkurencieschopnosti spočívajúcej na modernizácii sociálneho modelu EÚ. Na Slovensku nezvládnutá miera liberalizácie a reformy na báze šokovej terapie vyústili k tomu, že ich väčšina ľudí neprijala, nakoľko neúmerne prehlbili nerovnosti v spoločnosti. Následne bolo nutné urobiť značné úpravy v reformách. Premiér vlády v júli 2005 ohlásil korekciu reforiem. Avizoval aj zoznam zákonov, ktoré bolo treba novelizovať v tých bodoch, kde „sa nie celkom trafili“.

Uplatňovanie sociálneho trhového hospodárskeho modelu s princípmi moderného liberalizmu v podmienkach novej politickej Európy by malo uprednostňovať život v podmienkach vyváženého ekonomického a sociálneho rozvoja založeného na správnej miere uplatňovania liberálnych princípov. To predstavuje významný stimul pre rozvoj ekonomiky, podnecuje podnikateľského ducha a vedie k spravodlivejšiemu sociálnemu systému a harmonickému sociálnemu rozvoju podľa príčinlivosti každého. Klúčovým faktorom ekonomického rozvoja sú veda, výskum, inovácie, rozvoj školstva a ľudských zdrojov. Dôraz kladie na zvyšovanie úrovne sociálneho zabezpečenia na základe fungovania súkromných spoločností a tiež verejnoprávnych inštitúcií za účasti štátu. Odmietajú extrémnu chudobu. Usiluje sa o to, aby sa

Nie rozmary jednotlivca, ale Spoločnosť je povinná zabezpečiť spravodlivosť pri rozdeľovaní zásob. Dôstojnosť jednotlivca si vyžaduje, aby ho štedrosť druhého nijako neuvrhla do závislosti. Bolo by paradoxné dívať sa, ako si vlastníci okrem toho, že vlastní majetky, vyžadujú ešte vďaka tých, čo nič nevlastnia.

(Antoine de Saint-Exupéry)

Po plavbe v búrkach, otrasoch a víchroch 20. storočia obidva dominantné hospodárske systémy sveta - socialistický sovietsky blok a voľný trh Západu - vplávali do globálnych vôd svojho bankrotu a sociálneho chaosu, a to za stáleho bubnovania a krákania hlásnych trúb diktatúry abstraktného humanizmu: rovnosť, bratstvo, sloboda! Najšť dostatok entuziazmu a kultúrneho i technologického optimizmu potrebného na preplávanie medzi vrakmi marx-leninského socializmu a Smithovho *laissez faire* kapitalizmu je výzva počiatku tretieho milénia.

Spríevodným znakom stále sa zostrujúcej celosvetovej finančnej krízy a kolapsu svetového hospodárstva smerujúceho do hrozivej depresie sú stále narastajúce dimenzie sociálnej nerovnosti a zvrátenie v zásade povzbudivej kultúry nezávislosti a individualizmu do individualizmu masového a do postupného rozpadu foriem ľudskej kooperácie a komunikácie, do ideológie (v heslách pluralizmu maskovaného) zachovania moci a jej vysokej koncentrácie, a to so súčasnou atomizáciou spoločenstiev v jej sfére, ako aj spoločenstiev mimo sektorov tejto koordinovanej moci. Na odvrátenej strane tohto zhubného rozpadu personálnych i kolektívnych foriem ľudskeho života sa množia najrozmanitejšie formy plazivého teroru i vztýčeného terorizmu, od fundamentalistických ideológií a ich násilného presadzovania na lokálnej i medzinárodnej úrovni, cez „antifundamentalistické“ ideológie darcov či predavačov slobody a mierotvorcov, až po mediálny teror konzumného zvädzania a zábavy a teror elektronickej totálnej kontroly a manipulácie. Je ešte možné v tomto stave všeobecnej fragmentarizácie a diskreditácie foriem ľudskeho *spolužitia* očakávať autentické formy ľudskej spolupráce a jednoty?

Globalizácia: slovo a čo je za ním

V globálnom kontexte našej súčasnosti sa záujmy všetkých národov vzájomne prenikajú. Ak by sa naďalej nazerali a uplatňovali len z hľadiska ekonomického zisku alebo maximalizácie moci, potom by všetky nádeje vyrastajúce z otvárania a vzájomného obohacovania kultúr, z tvorivého uplatňovania slobody nie ako neviazanosti, ale ako slobodnej väzby konkrétneho človeka s iným konkrétnym človekom mohli pervertovať do deštruktívneho procesu podľa rafinovane podsúvaného vzoru zrážky civilizácií.

Čo sa však skrýva za globalizáciou? Napriek všetkej nejasnosti tak okolo významu tohto slova, ako aj okolo politických, ekonomických, sociálnych a kultúrnych procesov s ním spojených je celkom jasné, že tu ide o celý rad rizikových situácií a výziev pre existujúce inštitúcie a sféry života, na ktoré tieto inštitúcie vplyvávajú. Zatiaľ čo termín „globalizácia“ je pomerne nový (výraz „globalizovať“ sa v širšom sociálnom, politickom a hospodárskom kontexte začal raziť až koncom druhej svetovej vojny), sám fenomén globalizácie je o celé storočia starší. Slovníkovo možno globalizáciu charakterizovať ako proces, v ktorom sa niečo stáva globálnym, celosvetovým v rovine praktickej činnosti alebo v rovine poznania. V tomto zmysle globalizácia spúšťa procesy, ktoré prelomujú hranice štátov a kontinentov a prostredníctvom najmä obchodu, priemyslu, technológie, umenia a náboženstiev šíria kultúrne, politické a

JOZEF PAUER

„Ekonomický“ obojok globalizácie alebo ako nám do cesty vstúpila globalizovaná chamtivosť

náboženské idey po celom svete. V takomto prípade by najstaršou vlnou globalizácie nebola séria ekonomických, spoločenských a politických zmien z obdobia po druhej svetovej vojne, a nebola by ňou ani globalizačná vlna, ktorá sa zdvihla po kolapse sovietskeho bloku v druhej polovici osemdesiatych rokov 20. storočia. Skôr by ňou bola doba začínajúca „veľkým vekom objavov“, v ktorom sa prelomili hranice starého obrazu sveta. Kolumbus, da Gama, Magellan nanovo objavovali Zem a impéria západnej Európy 16. a 17. storočia - Španielsko, Anglicko, Francúzsko, Portugalsko - kládli základy svetového obchodu. A, samozrejme, na tieto procesy radikálnych hospodárskych, sociálnych a politických zmien vplývala súčasne aj kresťanská misionárska činnosť. Odtvdy guľu nášho sveta oblialo niekoľko globalizačných povodní, ako napríklad sekularizácia, ktorej vlnenie sa rozkmitalo v osvietenskej Európe, kulminovalo vo Veľkej francúzskej buržoáznej revolúcii a jej vlny ešte stále v masívnych oblúkoch narážajú na brehy takmer každej krajiny našej planéty.

Dnes sa o globalizácii uvažuje najmä ako o ekonomickom procese, teda ako o procese zameranom principiálne na obchod a investície a predovšetkým na globálnu súťaž a dereguláciu. Pod hladinou týchto ekonomických trendov však prúdi vo vzájomne prepletených prúdoch celý rad politických a kultúrnych udalostí s ich podmienkami a s ich hodnotami. A práve na pozadí hodnotových súradníc vystupujú niektoré špecifické zmeny, ktoré vo svete vyvoláva globalizácia. Toto spoluúčinkovanie ekonomických, politických a kultúrnych aspektov bolo vždy typickým prejavom globalizačných pohybov. Tak napríklad rané vlny globalizácie, hnané misionárskym entuziazmom a živými teritoriálnymi ambíciami európskych panovníkov zmiatli, zmenili a obyčiodovali nielen politické, ale aj náboženské a hospodárske inštitúcie v krajinách vzdialených tisíce námorných míľ od zdroja svojho vzopnutia. Všeobecne možno povedať, že globalizácia spôsobuje zmeny v ekonomickom, politickom, sociálnom, kultúrnom a náboženskom prostredí. Je však zrejmé, že tieto zmeny nepôsobia všetky naraz a s rovnakou intenzitou.

Globalizácia, ktorá prebieha v našej dobe, vyvoláva nejednoznačné, neisté, a vôbec, komplexné reakcie. Ani to by nás však nemalo priveľmi prekvapovať, takéto zneistenie, rozporupnosť a otrasy sprevádzali každý historický pohyb globalizačného charakteru. Z hľadiska historického času len nedávny sekularizačný proces 18. storočia priniesol so sebou tak idey demokracie, slobody individua a jeho autonómie, ako aj idey socializmu s dominanciou dynamizmu kolektivity. Takto otriasol existujúcimi tradíciami a zároveň zmenil pohľad človeka na seba, na svet i na svoje miesto v ňom. A zatiaľ čo množstvo inštitucionálnych zmien, ako aj spôsobov sebachápania jednotlivcov v takto zmenených spoločenských súradniciach uvítali veľké skupiny ľudí, ešte väčšie, celé spoločenské vrstvy zostali zmätené, dezorientované alebo zmrazené pocitom marginalizácie.

S našimi reakciami na súčasné efekty globalizácie je to podobné. Hovorím v množnom čísle, pretože nejde o jednu reakciu rozčlenenú iba pozdĺž línií Východ-Západ, Juh-Sever, ale o reakcie, v ktorých sa odráža odlišnosť názorov a rozmanitosť národov súčasného sveta.

Azda jedna z hlavných príčin takto rozrôznených a zmiešaných reakcií na súčasnú globalizáciu spočíva v tom, že

tento proces sa redukuje len na svoju ekonomickú dimenziu a tá sa často stoťžňuje s medzinárodným kapitalizmom. A ako politický a kultúrny proces sa vo všeobecnosti zameriava so záujmami „Západu“. Tak sa za racionalitou globalizácie vidí „instrumentálna racionalita“, za jej princípmi princípy „univerzálne“. Masová kultúra, ktorou zaplavuje svet, sa javí ako úplne necitlivá voči iným kultúram, v stretnutí s nimi sa nespráva zodpovedne a s primeranou úctou, ale likvidačne - akonáhle rozprestrie chápadlá svojich princípov a záujmov, miestne tradície a životné praktiky vytláča na okraj, dusí ich nielen pre ne cudzími hodnotami a riešeniami životných situácií, ale usiluje sa ovládnuť aj spôsoby im vlastného opytovania sa na svet, na seba a na svoje miesto i miesto svojho spoločenstva, svojho národa a svojej spoločnosti v ňom. A keďže globalizáciu nekontroluje žiadna konkrétna krajina či jej vláda (a takisto určite nie množstvo krajín ňou poznamenaných), objavujú sa aj kritické hlasy o tom, že podlamuje lokálne politické inštitúcie a že je fundamentálne nedemokratická a protidemokratická. Čo je však horšie, tento globálny, ekonomisticky redukovaný systém nadraduje komerčný úspech nad morálne a duchovné hodnoty celých národov i jednotlivých konkrétnych osôb a neprimeraný prospech a bohatstvo hŕstky nenásytných vykupuje prhlbujúcou sa biedou stále väčších skupín obyvateľstva Zeme.

Od politického k ekonomickému

Ekonomika ovládla modernú spoločnosť a jej politiku do takej miery, že pomaly celé naše konanie uzatvárame do klietky ekonomických veličín, ktorým obetujeme ostatné naše duchovné a spoločenské aspirácie a hodnoty. Akoby sa politické vedomie i vedomie spoločenstva úplne podriadilo vedomiu ekonomickému či vedomiu komerčnej zainteresovanosti ovládanému odcudzeným svetom peňazí a tovaru, svetom, v ktorom sa nestretáva človek s človekom, ale trhovníci s ich peniazmi a vecami. Iste, tieto chmáry odcudzeného sveta visia nad človekom a spoločnosťou už celé štyri storočia, raz ho zaplavujú väčším prívalom odcudzenia, inokedy v nich presvitne aj slnko a zaplaví ho prílivom lúčov bytia, veď inak by tu už nebolo živého človeka. No vždy znova sa chmáry scelia a prikrývajú svet tiesňou. Ale bolo to tak vždy, dominovala táto cudzota všetkým epochám? Nebývalo to aj tak, že život mesta, národa, štátu sa uberal cestou vysokých duchovných princípov a kultúrneho úsilia obce, spoločnosti?

Gréci. Ak sa obzrieme za ideou politiky do minulosti, uvidíme, ako sa u Grékov prvýkrát stáva politika hľadaním dobrého života, úsilím o jeho dosiahnutie, usporiadanie a udržiavanie. Dobrý život tu znamená vznešené veci života v súlade s rozumom a cnosťou, ktoré predstavuje a v sebe uchováva sociálne spravodlivá obec. V takomto chápaní idey politiky sa hospodárstvo sotva dostalo do zorného poľa politického uvažovania a rozhodovania. Sám termín „ekonomické“, vo svojom pôvodnom význame v chápaní Grékov, súvisel s princípmi, zákonmi (*nomoi*) vedenia domácnosti (*oikos*). Tie boli tak u Grékov, ako aj v ktorejkoľvek inej spoločnosti nevyhnutnými záležitosťami, ale riešili sa v rovine rodiny, medzi manželkami, manželmi a otrokmi. Oblasť politického života bola širšia,

predstavovala voľnejší pohyb rozmanitého konania obce, *polis*.

Platon aj Aristoteles rozvíjajú svoje politické myslenie o dobrej obci na pôdoryse štyroch kardinálnych cností - múdrosti, odvahe, rozumnosti a spravodlivosti, resp. odvahe, otužilosti, umiernenosti a spravodlivosti. Pokračujú tak v Sokratovom volaní po vznešenejšej podobe Atén, v ktorej tento mestský štát transcenduje svoje holé ekonomické záujmy. Platon sa vo svojom *Štáte* sotva zmiňuje o statkoch a iných ekonomických faktoroch, iba ak s výnimkou úvahy o úlohe strážcov obce zabrániť vniknutiu dvoch ziel - bohatstva a chudoby - do obce. Aristoteles v *Etike Nikomachovej* hneď na začiatku, aby sa k tomu nemusel viac vracieť, spomína peniaze a zárobkovú činnosť len ako prostriedok, ktorý môže napomáhať dobrému životu, ale nemôže k nemu viesť a nemôže byť cieľom, ktorému by mal človek podriadiť svoje konanie. Takým cieľom môže byť *eudaimonia*, blaženosť alebo ešte tak kontemplácia ako taký stav rozumu, ktorý k blaženosti vedie a *arete*, cnosť harmónie ako stred medzi dvomi krajnosťami. Práve tieto cnosti vymedzujú u Aristotela najlepší štát, teda to, čo by sme my nazvali dobrým životom. Jediné, čo Platon i Aristoteles považujú za potrebné povedať na adresu ekonomiky, sa týka sociálnej spravodlivosti a jej chápania vo svetle dobrej ústavy pre obec: priepasť medzi chudobnými a bohatými a priveľké disparporcie medzi nimi robia život v spoločnosti nespravodlivý a teda neznesiteľný, ničia obec, a je celkom jedno, či a ako sa bohatstvo dostalo k bohatcom alebo bohatci k bohatstvu.

Modernita - expanzia ekonomie a ekonomiky. Tento antický pohľad na vzťah medzi ekonomickým a politickým zásadne prevrátila už od počiatku novoveku, ale najmä od 18. storočia stále narastajúca expanzia ekonomie do všetkých oblastí politického života. Jasne čitateľná je táto tendencia už v názve knihy Adama Smitha, *Bohatstvo národov* (úplný názov: *Skúmanie o povahe a príčinách blahobytu národov*), v ktorej tento blízky priateľ Davida Huma rozvinul jeho etické, politické a ekonomické eseje a definitívne tak formuloval základy klasickej politickej ekonomie a súčasne zdroj inšpirácie pre ekonomický liberalizmus. Nejde ani tak o jeho dnes už vyvrátený názor o prospešnosti realizácie záujmov jednotlivca pre blaho celej spoločnosti. Smith už nedefinuje blaho v termínoch domáceho hospodárstva, ale v politických termínoch. Preto dnes už nemožno hovoriť o holej ekonomii a zákonoch ponuky a dopytu pri tvorbe tohto blahobytu na trhu.

Zárodok tejto expanzie ekonomického do celej oblasti politického života majú svoj pôvod v počiatkoch modernej politickej filozofie v teóriách spoločenskej zmluvy (T. Hobbes, B. Spinoza, J. Locke, J.-J. Rousseau a i.). Tam sa nutnosť zabezpečenia súkromného vlastníctva stala princípom či vlastným konstitutívnym prvkom politického života, v ktorom vládna moc vzbudzuje v každom úctu a bázeň a kde vlastnícky, majetnícky individualizmus sa stal jediným dôvodom podriadenia sa tejto moci. Proti takejto subordinácii spoločného dobra dobru izolovaných individuí sa svojou sociálnou a politickou filozofiou postavil G.W.F. Hegel. V jeho filozofii možno cítiť túžbu po návrate gréckej idey politického života ako života ľudu. Táto idea predstavovala pre Hegla nielen najvyšší ideál ľudského života, ale aj jeho najlepšiu a najkrajšiu realizáciu, akú sa vôbec na zemi podarilo uskutočniť. Neskôr sa Hegel vymanil z objatia nostalgie po Grécku a zmieril sa s nemožnosťou oživenia tejto spoločnosti krásy a harmonického spoluunažívania smrteľného človeka s prírodou a nesmrteľnými božstvami. A hoci akceptuje vzájomné osvetľovanie minulosti a prítomnosti, odmieta moralizovanie a poučovanie dejinami. Analýza existujúceho, súdobého politického zriadenia a ekonomických faktorov ho priviedla k vytvoreniu filozofie takého moderného štátu, v ktorom sa oživuje priorita duchovného, nadradenosti ideálu života ľudu v spoločenstve nad nutnosťou organizácie celku tohto života okolo ekonomických faktorov a eventualít. Hegel teda rieši problém spoločenského poriadku rekonštituovaním politickej spoločnosti. Tá sa inštitucionalizuje v štáte, ktorý oproti občianskej spoločnosti ako spoločnosti organizovanej hospodárskymi korporáciami predstavuje vyšší stupeň poriadku, pretože pôsobí na duchovný vývoj ľudu, udržiava a podporuje ho a uprednostňuje ho pred hospodárskym rastom.

Je zrejmé, že Hegel, ktorý hádam ako prvý odkryl ekonomické faktory ako integrálnu dimenziu moderného buržoázneho štátu, usiloval o resuscitáciu duchovného života spoločenstva v kontexte moderného súkromnovlastníckeho individualizmu a ekonomizmu.

K. Marx videl túto Heglovu idealizáciu štátu len ako ideológiu, ako prostriedok udržania moci vládnucej triedy. Osvojil si Heglov objav ekonomického charakteru buržoázneho štátu a obrátil ho proti jeho teórii štátu, pričom ale rezignoval na podporu skutočného duchovného života, ktorý sa v živote spoločnosti má uprednostňovať pred hospodárskym úspechom, ziskom a vlastníckym individualizmom. Vo svo-

Kresba: Andrej Mišanek

jom úsilí vrátiť opäť všetko k ekonomickej dimenzii vzťahov v občianskej spoločnosti, odvodil Marx svoju ideu historického triedneho boja z Heglovej, ako aj z celej novovekej politickej filozofie, ale nedocenil Heglov pokus o revitalizáciu duchovného života ľudu v kontexte individualizmu a moderného ekonomizmu.

Marxove rané úvahy o komunizme by sa dali chápať aj ako isté riešenie hádanky dejín. Neskôr sa zamerl výlučne na ekonomické vzťahy modernej buržoáznej (občianskej) spoločnosti, aby odhalil jej protirečenia a urýchlil tak jej pád. Nevidel v nej nič, čo by sa z nej malo zachovať pre duchovný svet človeka. Azda by sa to dalo povedať aj tak, že Marx zatiahol túto debatu späť k jej buržoáznym princípom trhu a ako riešenie problémov spoločnosti nepripustil už nič iné ako monumentálny triedny boj, v ktorom jeden hospodársky systém nahrádza druhý.

Na Marxove úsilie nadviazali F. Engels a V.I. Lenin a vytvorili ďalší ekonomický vzor, ktorý vlastne odrádzal buržoázne zriadenie, akýsi štátny kapitalizmus, ktorý začal súperiť s už skôr etablovaným buržoáznym kapitalizmom. Štátny kapitalizmus, naposledy pod maskou reálneho socializmu, na túto súťaž rezignoval a po vnútornom kolapse, vďaka svojej inkompetencii doviedol svoj kolaps od vlastnej demontáže k úplnej sebaštruktúre. Jeho poslední potomkovia miznú pod vlnami globalizačných efektov čohosi, čo sa dnes stáva jediným svetovým hospodárstvom, totalitou „trhu“. Nezmišli však a ani nemiznú problémy humanizácie, na ktoré poukazovali a ktoré sa snažili už v celosvetovom hospodárskom kontexte uchopiť Hegel aj Marx. Dnešná globalizácia - ktorú obaja anticipovali, keď pozorovali a obhajovali vzrastajúci európsky kolonializmus na počiatku 19. storočia - plodí (vo svetle ľudských vzťahov) stále nové, stále väčšie a stále akútnejšie problémy po celej zemeguli. Naša civilizácia dnes riskuje, že sa nechá strhnúť prúdom, ktorý všetko bohatstvo ľudských hodnôt ženie do mŕtveho ramena jednorozmernej ekonomickej hodnoty alebo podnikania pre podnikanie a podnikania pre zisk.

Otázka teda znie: Ako môžeme znovunastoliť prioritu ľudských duchovných hodnôt a hodnôt spoločnosti ľudí ako živých, konkrétnych osôb zoči-voči prevládajúcej sile ekonomickej väzieb, ktorá svojim oligopolistickým systémom zasahuje aj najvzdialenejšie oblasti sveta a vo svojom superkapitálovom kotli pretaví všetko na jedinou vec - na peniaze alebo ich deriváty, a to bez ohľadu na akúkoľvek duchovnú kvalitu. Je ešte dajaké miesto nie iba pre abstraktné „ľudské práva“, ale pre skutočnú slobodu človeka v živom vzťahu s človekom a pre humanizáciu sveta v systéme ekonomického kotla, ktorý všetky tváre sveta masovo premiešava pre svoj vlastný zisk a bez ohľadu na osud, trápenie a vôľu všetkých znevýhodňovaných, slabších a chudobných?

Napriek masívnosti a prevahe tohto kapitálového superdrviča sú možnosti obnovy humanizácie a slobody nevyčerpatelné, pretože ich miazgou je ľudský duch. Problémom je nájsť cestu k uvoľneniu týchto možností, nechať tieto pramene ľudskej potenciality vliť sa do vlastného hlasu a vyživovať telo vlastnej humanizácie.

Čo zabraňuje týmto oživujúcim prúdom nájsť cesty k uskutočneniu vlastnej humanizácie a slobody? Ako sa fenomén ekonomickej globalizácie (kapitalistickej totalitarizácie) priamo pred našimi očami rozvíja z centra rozvinutého sveta do všetkých končín zemegule? A ako sa to stalo, že privilegované skupiny jednotlivých vlastníkov či obrovských korporácií dominujú celým štátom a vlastne celému svetu? Ako ovládli globalizačný megamlyn, zomleli v ňom a vytlačili tak z hry aj politickú moc, aby všetko, čoho sa dotknú, obrátili na svoju výhodu či zisk

Ťažko nám padne volať do hluchého sveta: Sme Slováci, chceme svoj štát!

Prečo? Pred kým máme neustále padať na kolena a prosiť za odpustenie viny, že sme príslušníkmi slovenského národa?

Koho máme my donekonečna molestovať, aby sa zamiloval nad nami, že sme Slováckmi a chceme na jednom kúštičku zemegule žiť?

Tých máme prosiť, ktorým je lahostajnejšie naše právo na slobodu, ako naša bieda a utrpenie?

Ak veríme, že po premožení červeného Antikrista nastane kráľovstvo Božie na zemi, stane sa tak istotne bez zásluhy lotrov a kupcov s národmi.

Kráľovstvo Božie nie je pre lotrov!

Rudolf Dilong¹

V osobe Rudolfa Dilonga² má slovenská poézia básnika fascinujúcej zložitosti. Vo svojej tvorbej rozmanitosti predstavuje jedinečný typ: je básnikom bez predchodcu a zatiaľ i bez nasledovníkov. Už po prvých básnických zbierkach jeho svojrázna poézia unikala každému pokusu zaškatuľkovať ju do presnej a vyhranenej kategórie a aj dnes, v roku 1991, keď vieme že jeho literárne dielo dosiaľ dosahuje 111³ známych knižných jednotiek, by bolo šialenstvom opuncovať jeho rozsiahlu produkciu jednoznačnou a výraznou literárnou definíciou. Jedno je však isté: Rudolf Dilong je bez akýchkoľvek pochyby vynikajúci slovenský básnik. Jeho poézia v mnohých svojich zábleskoch dosahuje zenit básnickej umeleckosti a vo svojich vrcholoch predstavuje najcennejšie skvosty poézie nášho slovenského národa.

Dilongov vstup do literatúry sa spravidla kladie do roku 1932, kedy vyšla jeho prvá básnická zbierka *Budúci ľudia*. Ale Dilong bol básnikom dávno predtým. Stará latinská múdrosť hovorí, že básnictvo nie je remeslo, ktoré sa človek môže vyučiť, básnikom sa musí narodiť. A Dilong bezpochyby patrí do kategórie básnikov „od rodu“⁴. Ako zaznamenal vo svojej autobiografii, jeho prvé stretnutie s poéziou, na ktoré sa pamätá, sa odohralo, keď mal štyri, či päť rokov.

Raz sestra, ktorá už začala chodiť do školy, priniesla básničku. Hneď som ju vedel naspamäť, neviem či mi bolo štyri či päť rokov.

Básnička - akoby sa bola postavila mne po boku, držali sme sa za ruku⁵.

Keď sa dostáva do gymnázia v Trstenej, už si plne uvedomuje básnické nadanie, ktorým ho Boh obdaril. Neobyčajnou zhodou okolností jeho spolužiakom bol Milo Urban (1904 - 1982)⁶. Ich študentské priateľstvo trvalo iba po kvartu, potom sa ich cesty rozdvíjili, Urbana priťahla žurnalistika, Dilonga zlákal františkánsky habit. Ale prv než sa rozišli, navzájom sa povzbudzovali, aby pre slovenskú literatúru uprostred XX. storočia vykonali to, čo dvaja iní slávni Oravci, Hviezdoslav a Kukučín, vykonali pre slovenské písničstvo na prelome XIX. a XX. storočia. Dnes, na sklonku XX. storočia môžeme povedať, že sa im to v podstatnej miere podarilo. Bolo by sa im to vydarilo ešte úspešnejšie, keby krutý osud nebol pozbavil Dilonga vlasti a Urbana spisovateľskej slobody.

Keď v tridsiatych rokoch vyšli prvé Dilongove zbierky - *Budúci ľudia*, *Slávne na holiach⁷*, *Dýchajte, lazy⁸* -, zdalo sa, že mladý básnik-františkán bude iba pokračovateľom tradičnej slovenskej poézie ľahodného rytmu, ľahkého a nenúteného rádu a obrazovej jednoduchosti. Jeho poézia bola oslavou prostej františkánskej radosti zo života a

JOZEF M. RYDLO

Básnik stratenej slovenskej slobody...

precitlivým vyjadrením lásky k rodnej zemi. Verše boli tak pôsobivé a melodicke, že skladateľovi Eugenovi Suchoňovi (1908 - 1993) sa priamo ponúkali na zhudobnenie. A tak kombináciou poézie a hudby týchto dvoch majstrov dostalo sa vebnej apoteózy slovenským horám⁹.

Keď svojimi prvými zbierkami Dilong presvedčivo ukázal, že vie byť básnikom v tradičnom ustálenom štýle, rozhodol sa zanechať vyšliapané chodníčky a odvážne sa vydal na nové objavné cesty. Bol presvedčený, že moderný človek potrebuje modernú poéziu a že poslaním súčasného básnika je ukojiť tieto potreby. Urobil tak zbierkou *Hviezdy a smútok¹⁰*. Zbierka signalizuje prelom v Dilongovej tvorbe a bola menšou revolučnou udalosťou v dejinách slovenskej poézie. Keď prekvapená kritika začala zbierku hodnotiť a upodozrievať básnika zo sklonov k poetizmu a nadrealizmu, Dilong sa proti takejto interpretácii svojej poézie ostro ohradil. Žiadal, aby sa jeho poézia nemerala všelijakými teóriami, ale životom. Jeho zaujímavé básnické vyznanie, ktoré pri tejto príležitosti proklamoval, si zasluhuje, aby sme ho citovali, pretože v ňom je kľúč aj k pochopeniu ďalších vývojových fáz Dilongovej tvorby. Rudolf Dilong vysvetľoval:

„Keď som otvoril oči pri knihe Hviezdy a smútok, už som videl do poézie. Poézia, uvoľnená od starých mravov takzvaných lyriky, stala sa mi družkou všetkého videného. A to bol život, na ktorý som hľadel, život a jeho javy, do ktorých som sa snažil poéziou zapojiť a o inšie ani nešlo. Od toho času... išlo a ide o nový život. Život, ktorý podmieňuje naše dopredné rozbehy, ktorého úsilie dáva nám možnosť zapojiť sa do nových dob. O tento holý život ide a my máme v ňom vieru. Vieru, ktorú nepodopiera žiadna teória, ale je samým životom podopretá. A spravidla, my básnici nevieme teoretizovať, ani nechceme, vediac, že teórie - to sú kazy života samého. Lebo môžem žiť osobitne, umelecky osobitne a životne osobitne a mám domnienku, že tak žijem, zakiaľ necitím tlak iného života, života stavaného tézami a teóriami. V mojom prípade išlo o život, odpusťte: išlo i môj vlastný život, nie už len o mnou videný život, ale o ten, ktorým žijem. Ja sa napravím.“

Keď sme sa zastavili pri tebe, slávny dnešok, a keď sme odkaz mŕtvych dedov prezili - súc hlboko zarmútení nad pokorením slovenskej poézie, veľmi nás zaujala pieseň času, času veľkého, markantného a dočvilného. Stali sme sa ochrancami poézie času, pretože večné v čase nič nie je“¹¹.

A pri tomto citáte, pri jeho apostrofovaní „slávneho dneška“, jeho vyjadrení „zármútku nad pokorením slovenskej poézie“ treba trošku odbočiť a dotknúť sa ďalšieho rozmeru Dilongovej básnickej osobnosti.

Dilong nevidel úlohu básnika len v písaní veršov. Pokladal básnikov za prorokov svojej doby. Želal si, aby ich hlas bol spevom „slávneho dneška“, aby znel ako prenikavý hlas poľnice, aby sa ich verše traktovali a recitovali s takou vážnosťou, ako slová starozákonných prorokov. Túžil po tom, aby básnik požíval v slovenskej spoločnosti takú vážnosť a dôstojnosť, aká jeho mimoriadnemu zjaveniu a schopnostiam patrí.

K presadeniu týchto ideálnych predstáv bolo treba nadľudské úsilie. Bolo treba pretvoriť od základov nielen slovenské prostredie, ale i básnikov. Slovenský mešťan a inteligent hľadel na básnika skôr s blahosklonnosťou, než s úctou a obdivom, poéziu pokladal skôr za prepych než za potrebu. Na dedinu poézie prenikala len v skromnej miere a vo veľmi nenáročnej podobe. Dilong ch-

cel tento neutešený stav zmeniť a poéziou povzniesť Slovensko z prizemného života k vyššiemu.

Ak možno stav slovenskej poézie na začiatku rokov tridsiatych označiť za úbohý, potom sa dá povedať, že katolícki básnici boli z tých úbožiacov najúbohejší. Čitateľská obec bola voči nim apatická, katolícka hierarchia nemala pre ich literárne snahy pochopenie a oficiálna kritika, kde - ako aj v politike - sa na vedúce miesta pretlačili evanjelici, bola voči nim bigotne zaujatá. Dilong cítil potrebu, aby slovenskí katolícki spisovatelia prehovorili ako jednotný kolektív vlastným hlasom. Keď na štátnych subvenciách závislé literárne časopisy uprednostňujú nekatolíckych spisovateľov a keď tón ich hlasu nevyhovuje konzervatívnejmu vkusu vydavateľov svätovojtejskej *Kultúry*¹² a iných katolíckych mesačníkov, musia si vytvoriť vlastnú tribúnu. Tak vznikol z Dilongovho podnetu mesačník *Postup*¹³, okolo ktorého sa zhromaždili mladí slovenskí autori kresťanského svetonázoru, moderného rozľadu a hrdého sebavedomia. Súčasne vydal Dilong - spolu s P. G. Hlbinom - *Antológiu mladej slovenskej poézie*¹⁴.

Keď koncom roka 1935 *Postup* zanikol, Dilong s Kolomanom K. Geraldinim (*1908 - 1994)¹⁵ v roku 1936 začal vydávať mesačník *Prameň*¹⁶, „revue pre literatúru, umenie a kritiku“. Aj tento časopis sa udržal iba dva roky, no keď po štyridsaťročnom odstupe listujeme jeho zožltnutými stránkami, musíme priznať, že to bolo jedno z mála odvážnych a pozoruhodných literárnych podujatí v medzivojnových rokoch. Dilongovi a Geraldinimu sa podarilo zhromaždiť okolo *Prameňa* ozaj pestrý a vysoko aktívny kruh spolupracovníkov¹⁷.

O nepochopení, s akým sa Dilongove úsilia stretávali, svedčí jeho rozľúčkové slovo, ktorým oznamuje zastavenie časopisu *Prameň*. Tu nehovorí k čitateľom básnik Dilong, ale sklamaný a rozhranovaný organizátor slovenského kultúrneho života, ktorého snahy nenachádzajú ozvenu u apatickej verejnosti. Keďže ide o zaujímavý literárnohistorický dokument k existencii tzv. katolíckej moderny¹⁸, odcitujeme podstatnú časť Dilongovho článku:

„Považovaní sme za katolícku modernu. Zaujímavé však, nie od katolíkov, ale od nekatolíkov. Katolícka verejnosť, i cirkevná i tá všeobecná, sa k nám nepriznáva. Ad vocem ‚katolícka moderna‘ chceme tiež dať svoju poznámku. Katolíckym spisovateľom v dogmatickom zmysle mi je taký sv. Augustín, sv. Bonaventúra, sv. Tomáš Aquinský a iní z ich radov. O čo odchyľnejšie od nich ja môžem písať napr. o Bohu, to mi povedzte? Ja katolíkom dnešný, ja katolíkom moderný? V čom sa môžem od cirkevných otcov odchyľovať, abych tvoril nie katolícku antiku, ale ‚katolícku modernu‘? Druhá vec je, čo má prevládať, katolíctvo autora, či katolíctvo tvorby? U nás, tuším, podľa toho prvého požiadavku sa ustáľuje meritko, alebo konkrétnejšie, u Hlbinu a u mňa, podľa toho, že sme kňazi. To by tiež neboko zlé, ale kam by nás zaradili, keby sme to, čo sme napísali, nenapísali ako kňazi? Ostatne v škatuľkovaní je vždy niečo násilného, každý má svoj smer. Potom: podľa čoho známkuje, kto píše katolícky, kto píše pre katolíkov, keď v Cirkvi máme teológov, učencov, dejepiscov aj matematikérov, spisovateľov a vedcov, z ktorých každý má svoje pole v spisbe a vede? Tretia vec je, či stačí žiť v modernej dobe, aby patrilo ku ‚katolíckej moderne‘ a či sa to má kvitovať z diela, a podľa čoho. Lebo nihil novi sub sole. Vezmite si zo Starého zákona napr. knihu Jóna, alebo z Nového zákona Apokalypsu sv. Jána; dnes som si ju s nadšením čítal, ja moderný spisovateľ, ktorý sa nevie nadchnúť

starinami a vetešníctvom. A vedzte, keď sa stretám so slovom ‚katolícka moderna‘, vždy je mi, akoby nám šplechli do tvári veľkú dávku irónie, že - ajhľa - aj katolíci, tí tmári, tí reakcionári vedia byť dnešným človekom, človekom dobovým. Kde sme a kde sme boli? - Ďalej sa chcem dotknúť tej tzv. mravnej opory. Naše kruhy sa nás už dávno zriekli, kým katolíci v echách sa nezriekli svojho Durycha, Zahradníčka a iných, kým katolíci vo Francúzsku sa nezriekli svojho Claudela atď. Naše vrchnosti uznajú za katolíckeho básnika toho, kto napíše verš do Kráľovnej sv. Ruženca alebo do Kalendára Spolku sv. Vojtecha. (Prosím, aby ma dotyční zle nerozumeli, nenapádam, naopak, mám v úcte literatúru pre ľud, uvádzam len ako jasný príklad.) Každý má svoje pole, ja neviem písať pre prostý ľud. Na druhej strane zas náročnejší čitateľ-katolíci sú traktovaní nie katolíckou ale protikatolíckou lektúrou, nie autormi-katolíckmi, ale autormi-protikatolíckmi. To mi netreba skoro ani dokazovať. Kde je vina? Tam, že my nie sme katolíckmi uznani, ani odporúčaní, poviem ani len oficiálne nie. Nuž, taká je naša mravná opora! Napokon je tu finančná ťažkosť. Dávame svoj časopis až smiešne lacno; fondov, subvencií a pod. nemáme, Rotschildov, milý priateľu-báсни ku, tiež nemáme, ale aby som Ti povedal, že máš pravdu - a to nás najviac bolí - ani kapitulníkov, ani hierarchiu nemáme. Takáto je situácia ‚katolíckej moderny‘ na Slovensku“¹⁹.

V 1935 vyšla jeho zbierka *Helena nosí laliu*²⁰, ktorá v jeho tvorbe predstavuje takú zastávku, ako *Marína* v tvorbe Andreja Sládkoviča. V *Balade o púti lásky*²¹ odzneli jeho známe sladkobôľne verše:

*Hej, noci, noci, šli ste k panne
za tanca nahých jari,
videl som smilstvú potrestanú,
dym strašne rudých tvári.*

*A tak som prešiel pádov trosky,
zavrite peklo nemé!
Nezhrešil som a neznám bozky,
ja bledý pútnik zeme.*

*Pod, moja Láska, vyššie, vyššie,
veď ja som ešte čistý...
A šli sme, šli, kým z temna ríše
lámal sa výkrik hmlistý*

V zbierke má však svoje miesto nielen láska, ale aj smrť: tá prísna, neúprosná ale pri tom vyslobodzujúca personifikácia ľudského konca, ktorú sv. František apostrofuje ako „sestru smrť“²² a ktorú Dilong v básni *Chlapec sa rozprával so smrťou*²³ pozdravuje ako svoju pani:

*Potom mi vzbĺkli zmysly v milovani
na strapci hrozna krásne kolena
pre lásku som tu moja drahá pani
ó veľká smrť ó pani studená*

Po *Helene* nasledovala ďalšia zbierka, ďalšie prekvapenie. V *Mladom svadobníkov*²⁴, za ktorého dostal štátnu cenu, sa Dilongov talent rozosvietil ako pestrý ohňostroj. Kritikom sa zdalo, že v Dilongovi dostáva slovenská poézia ďalšieho surrealistu. Bolo v jeho veršoch mnoho nového, novátorského a nekonvenčného: bizarný výber slov, provokujúce metafory, vety bez interpunkcie. Nejednému čitateľovi boli Dilongove verše odrazom chaotických čias a bezvýchodiskovej situácie ako to dosvedčuje báseň *Rota*²⁴.

*modlit' sa nevieme na spoved' nejdeme
kostol zavrite oči zavrite
podobné námestia sú bielej Tavríde
najmladší samovrah uteká pred trestom
pohlád má dlhý jak vlaky nad mestom*
Dilong sa však ohradil proti každému puncovaniu svojej poézie. Vyhlásoval sa za moderného básnika bez príslušnosti k akýmkoľvek -izmom:

„Konečne, dovolte mi, vy všetci

KUMŠT SPRÁVNE SE NARODITI

Keď rozhodneš sa uzrieť svetlo sveta a veľmi ťa už z toho mrle žerú, zapamätaj si, že je pravda svätá, vybrať si matku, čo má správnu vieru, lebo ak nie, tak nech ťa čerti berú! Radšej sa navráť z kratšej cesty spiatky, ak odkloníš sa od správneho smeru, len nenarod' sa z katolíckej matky!

Šťastie len toho pod Tatrami stretá, kto dodržat' vie túto pravú mieru, bo môžeš byť i budhista i sketa, i mohamedán, židák na môj veru, taký je večný prikaz nášho kléru, že zo sveta má zmiznúť bez pamiatky, kto mater nemá cirkvi našej dcéru, ó, nenarod' sa z katolíckej matky!

Hľaď, aká skvelá pred tebou je méta a akú slávu môžeš prežiť éru: Bohatstvo, chýr a hojnosť k stolu zve ťa a môžeš spraviť každú kariéru, obehnúť môžeš dráhu tisícieru a hoc ti osud dá len rozum krátky, v rozkošiach zemských obližeš si peru, - ó, nenarod' sa z katolíckej matky!

Kto nesplní to, nech ho zrádnik metá a krvou za to skropí naše jatky. Prekliaty bude, kto sa nespamätá. Ó, nenarod' sa z katolíckej matky!

KUMŠT PASTÝŘE SVÉ ZNÁTI

Aj zasvätený horko-ťazko zbadá, ako to ide v tomto našom štáte. Národný výbor i Národná Zrada maskujú iba naše časy zlaté. Načo však ľudom strkať na lopate, kto z pamprlákov drží koniec šnóry, povereníkov vždy má na špagáte zbor presbyterov, naši seniori.

Len pustili sme do rukáva hada, červené mravce ku včelíčkam v kláte a dnes už každý s prekvapením badá, že miznú časy, košele i gate, že povodni sme otvorili hate a že nám strecha nad hlavami horí. A kto vás chráni? Vy to nebadáte? Zbor presbyterov, naši seniori.

Kladivo, kosák, Leninova brada, červený kvietok v dierke na kabáte, to sú symboly, z ktorých páchne zrada, - beda vám, beda, ak im svoj hlas dáte! Tí iba trepú piate cez deviate, prvenstvo, pokoj a blahobyt skorý vám prinesie a pozdvihne vás v blate zbor presbyterov, naši seniori.

Pastierov črieda len z týchto sa skladá: Dozorca cirkvi, ktorému sa korí biskupmi počnúc našim celá rada, zbor presbyterov, naši seniori.

KUMŠT DOBRE ŽÍTI

Kto luterán si, drž sa starých zvykov, mať sa vždy dobre, trimať vlády veslo, dať dobrý pozor vždy na katolíkov, nedať im nikdy sadnúť v teplé kreslo, bohatnúť na nich, to je naše heslo, v tom máme cirkvi svojej silu skrytú, žiť dobre - inak vyznanie by kleslo, viera je dobrým pláštom blahobytu.

O viere majme plno pekných sníkov, veď nám o Boha nikdy ani nešlo, treba mať na to mnoho dobrých trikov, by luteránstvo sa nám nerozčeslo, je nutné, by sa vždy a všetko nieslo v tradičnom zvyku:

Mať vždy gambu sýtu, žiť dobre, inak vyznanie by kleslo, viera je dobrým pláštom blahobytu.

Katolíkom nesmie prísť do našich šíkov, ináč by mu v hlave ihneď bleslo, že naša viera je len púhou klikou,

na ktorú hľadí sa jak na remeslo, čo vynáša vždy tak jak keby pleslo ale len pre nás, od toho sme my tu žiť dobre - inak vyznanie by kleslo, viera je dobrým pláštom blahobytu.

A preto, pán brat, z týchto okamžikov treba ti dušu rozkošmi mať spitú, žiť dobre - inak vyznanie by kleslo, viera je dobrým pláštom blahobytu.

KUMŠT DOBRE SE ŽENITI

Nestratiš rozum v tóni každej sukne, keď si už život užil z každej strany, či ti zo ženby dáky ošoh kukne, s rozumom triezvym musíš robiť plány, veď z lásky neženia sa páni a ty si predsa stratil vášň dravú, od nech ťa sám Hospodin chráni, veď gazda z lásky nekupuje kravu.

Ak tvoje srdce čo len slabo mukne, zo ženby spraviš iba odchod planý

A komu z našich sa to robiť hnuší, SEM naučí ho všetkej tejto krásy, dajte ho školit' jedine v nej, tu si osvojí princíp: Tmár tam, kde je v d'ase, nech zgegne a nech porazí ho v páse a nech ho zmliaždi

ohnivý drak v tlame, - to škola naša v celom svojom jase, my luteráni, my ti múdrosť dáme.

I keď sa ten tmár rozdrobí na kusy, mor ho, ó detvo, poved ho na tráme. To škola naša, to robia aj Rusi, my luteráni, my ti múdrosť dáme.

KUMŠT PÁPEŽENCE NENÁVIDETI

(který vlastne kumštem není)

Po čom sa známe, že sme všetci svoji? Po tom, že máme hlušíť tmárov v klame. Aj nám sú oni ako Židom goji,

RUDOLF DILONG

Kumssty

aneb

we werssich wypsání, jak se statky a brdla uchrání, azs do sweta skonání, czili twuj pruwodce stále werny na den wssedny i nedelny, jakozs i na Páne swátky pro dítky, otce i matky kroz werssowníka wyteczného, Syna Piusa Horiczku nazwaného, kazatele słowa Bozsiho za temnoty nassistické trápeného.

Drukowano w Australii
literami wdowy Diogenesa
Léta Páne MDCCCCXXXVI

a obanuješ potom preukrutne, keď nebudeš mať ani na chlieb slaný, bo ako luxus osud lásku zdani, - lenže ty hľadáš majetok a slávu, aj keď škaredá bude tvoja pani, - veď gazda z lásky nekupuje kravu.

Či bude chudá, či od sadla pukne, či škúli, kríva, nepočuje, gáni a či má hrb a prsia ako putne, rodinu vplyvnú ak na všetky strany a veno má, tak nielo na nej hany, ty nájdeš takto žitia družku pravú a na lásku už nepomyslíš ani, veď gazda z lásky nekupuje kravu.

Kto múdry, ten ti túto radu zhúkne: Kôň si zaľúbi seno, ovos, trávu, ale muž múdry po čele sa tükne: Veď gazda z lásky nekupuje kravu.

KUMŠT DÍTKY SVÉ ŠKOLITI

Do školy chodiť každý občan musí, začína sa to všade v prvej klase, i keď je zima, keď ťa kašeľ dusí a chumelica hudie ti vo vlase, do školy ber sa v nečase i čase, tu od malička si ťa vychováваме, podobný nebud' hlúpejš tmárskej chase, my luteráni, my ti múdrosť dáme.

Každý si v škole svoj rozumček brúsi, no život náš je inou školou zase, len chytráctvo a úlišnosť kto skúsi, ten vie, jak chrániť má sa pri marase a ak máš ešte nepriateľa v mase, surovosť, drzosť tvoja nech ho zláme, to škola naša, ktorá vedie k spáse, my luteráni, my ti múdrosť dáme.

preto je cnosťou, keď ich ohrdáme, ba čo viac, keď im do chrbita rez dáme, lebo len vtedy neškodní sú, skôr nie, nech ich náš svätý hnev raz navždy zláme, my pápežencov nenávidíme svorne!

V národe my sme vždycky v prednom voji, len našim ľudom patrí miesto v ráme, hoc tvrdia si: I naši stáli v boji. A vravia: I my Bernoláka máme, Gavlovič, Hollý vraj sú mená známe, - no vlečú sa len po nás nemotorné, nech ich náš svätý hnev raz navždy zláme, my pápežencov nenávidíme svorne!

Vravia si: Moyses bil sa za vlasť v znoji Radlinský, Milkán, Osvald - svetlá samé, za morom sláva Furdekova stojí, no, keby stáli ako sviece v chráme, jak cherubini, serafini v plame, proti nim stojme v šíkoch nerozborne, nech ich náš svätý hnev raz navždy zláme, my pápežencov nenávidíme svorne!

Ste vyvolení z rodu, bratia moji, my na koni sme, nám smú štrngat' šporne, my všetkých tmárov zahrabane v hnoji, my pápežencov nenávidíme svorne!

KUMŠT NEPRÍTELE SE ZBAVITI

Zo storočí to dýcha na nás všade, húťali o tom mnohé vtípné čelá, v krčme i chráme, v chatrči i hrade, ako sa treba zbaviť nepriateľa. -

i knih sa o tom popisalo veľa, ale môj figel' prevyší aj Kanta - ó, svete, čuj ma, ejhľa, rada skvelá: Vyhlás ho proste za kolaboranta!

Kain mal kyj a Judáš bozky k zrade a inde bola zbraňou krásna tela, Salome mala pružné nôžky mladé, stálo to hlavu Jána Krstiteľa, - a Dalila, joj, tá vám bola smelá, odstrihla šticu svojho kurizanta, - na protivníka dnes sa inak strieľa: Vyhlás ho proste za kolaboranta!

Čertovi Cigán prsty cvikal v klade, Brutus mal dýku, Adolf Hitler delá, Čachtická pani krvi celé kade, bosorkám v ohni bosá noha špela, lež dnes je šuviks táto banda celá, veď ak sa tebe niekto v ceste pl'antá, oveľa ľahšie dôjdeš svojho cieľa: Vyhlás ho proste za kolaboranta!

Blahoslavený verný tejto rade, sám vovalí sa do plného hranta. Má dakto hynúť o smäde a hlade? Vyhlás ho proste za kolaboranta!

KUMŠT KATOLÍKY PÁLITI

Keď už raz máte v hrsti katolíka, nemyslíte si, že mu umrieť stačí, pobožnosť naša krv nech z neho žmýka a nech mu chystá lože na pekáci nech trasie sa a úzkosťami jačí, nech cití, he-he, že sme ducha obri, nik viery naše pravdu nezinačí: Len upálený katolík je dobrý.

Pripraviť pekáč vie len malá klika, tajomstvo to však našu veľkosť značí, - naložte najprv uhlia do kotlíka, do toho grgnú štyria veľkí žráči a pľuvnú chrehel' písma vykladáči, na vrch sa vloží chl'p a bobok bobrí, Hrad přepevný nech hudú siedmi hráči, len upálený katolík je dobrý.

Potom sa vezme otrávená dýka, vyreže sa mu jeho jazyk dračí a keď vám srdce od radosti hika, v ohni ho krúťte, krúťte na kutáči. Oj, katolíčku, dobre sa ti škvračí? Oľutuj bludy, milosť od nás žobri! Nie, nedajú ju cirkvi vyznávači, len upálený katolík je dobrý.

Aj popol jeho nech s ním za trest pyká, do jamy hod' ho, kde sú štúry, kobry, toto si praje naša Republika, len upálený katolík je dobrý.

KUMŠT AUGŠBURGSKÉ CHVÁLITI

Keď máme moc a všetko sa nám kori, keď z nášho kr'dla každé sprosté tela nahrabe k sebe zlata ako kóry, až krúti hlavou pospolitost' celá, aby neprišla preto dáka moľa, musíme svorne na vytriete zraku do neba chváliť ako vrchol diela všetko, čo rástlo v tóni luteráku.

Ako zabučíš, tak sa ozve z hory a čo nasypeš, to sa povymieľa, len somár chválou na svoj účet spori a tu je predsa príležitosť skvelá, jak dav ťa uzná za vykupiteľa - ty povedieš ho ako kočič z baku, len chváliť musíš ako vrchol diela všetko, čo rástlo v tóni luteráku.

Ježiškov príchod hlásala nobles chóry, víťazstvo Moskve hučia ťažké delá, - len propaganda nové svety tvorí, reč Goebelsova preto strašne škrela spojencov všetkých, keď éterom znela. Aj ty chceš atóm v bombe miesto praku? máš ho, ak hlásaš, že je vrchol diela všetko, čo rástlo v tóni luteráku.

Či vidíš mužov viery našej šóry? Za svoje dobro chceš im spievať vďaku? Nuž pochváľ hlasno, až sa ozvú hory, všetko, čo rástlo v tóni luteráku.

KUMŠT LITERÁRNÉ SLÁVY NABÝTI

Vieš, ako máš sa veľkým stať a slávnym? Žiť s vekmi tvoja nesmrteľnosť bude, ak pôjdeš s nami,

naším smerom správnym a perom škrabneš čo i len tak v nude, v zívani hoci ako Jano v búde, nech je to hoci ako slama, seno, čo zblkne, zhorí ako kacír v blude, my spravíme ti literárne meno.

Zájdi len k našim literátom dávnym, čo ich verš vraví, o čom strofa hudie? Nie je to spevným, hudobným,

ni plavným, nielo tam hodnôt jak vo vzácnej rude, len klapencie valia sa jak v príude, stačí: bol rektor, kľakol na koleno - a ty keď budeš takto robiť v klude, my spravíme ti literárne meno.

A veľkým ti je poučením mravným, jak záleží nám na kritickom súde, hľa, Jesenský bol

z básnikov dnes hlavným, rýpal sa ešte vo veršoch jak v brude, no, poet veľký na dedičnej hrude, - Kostolný, Pišút, Brtáň, hľa, to veno dáme aj tebe, my to máme v príude, my spravíme ti literárne meno.

Môžeš byť suchým, prázdny, nezabavným, môžeš tlčť hlavou sprostou o poleno, len piš, piš, to nech ti je cieľom zjavným, my spravíme ti literárne meno.

KUMŠT NÁROD DOJITI

Odkiaľže vie to každý sedliak starý, že kravička nám dobrú mliečko dáva? Sivák to učil v svojom šlabikári (hoc kolaborant, buď mu za sláva), nemusíš však byť ministerská hlava a netreba ti mandát poslancový, stačí, keď náš si, sprostý ako ťava, držme si, bratia, vemenó i cecky!

Život nám dáva mnohé cenné dary, medzi ne patrí spomenutá krava a od nej lajno, z ktorého sa parí, prípadne šťava, v ktorej ono pláva, - na toto si však neuplatňuj práva, nechaj to iným, nebud' predsa detský, nám more patrí, nie len dáka riava, držme si, bratia, vemenó i cecky!

V tmách minulosti čosi sa mi mari, vravela o tom celá Bratislava: Národ je vól a katolícki tmári chceli ho hmusne dojiť sprava-zľava, - oni sú takí, národ však je krava, kto údmi vládneš, ho sa spoza piecky a splň, čo viera právom očakáva, držme si, bratia, vemenó i cecky!

Cecok, čo mliečko strieka proti tvári, len pevne drž a trimať mládenecy. Hej, luteráni, stojte na chotári, držme si, bratia, vemenó i cecky!

KUMŠT DOBRE MASTITI

Otázok vám tu kladiem plnú misu, pribehnite sem, páni vedători a dokážte, že v stránkach zemepisu spomínajú sa také suché hory a púšte, že tam smädóm hynú tvory. Tam nežijú však ľudia našej kasty, pretože u nás veľké divy tvorí, kto na úradoch zo zásady mastí.

Jeden to robí celkom bez súvisu a vyvoláva nepotrebné spory,

iný však v činoch pripomína krysu a všade preto získa úspech skory, nerobí pred nim žiaden úrad fóry, pretože on mu sype grošík častý, - ukrutné veci na Slovensku tvorí, kto na úradoch zo zásady mastí.

Zabudni, národ na Jozefa Tisu, už stratili sa jeho matadori, dnes vykvitajú celé ruže hnisu, demokracia ako maják horí, keď naša strana nepriateľa morí. Len preto sa však octli všetci v pasci, že naše heslo veľké divy tvorí a vyhral ten, kto zo zásady mastí.

Od Bratislavy až po riekou Tisu hrímajú vši, čo vyšli spod chrasty: Od Myjavy až heno po Torysu víťazi ten, čo zo zásady mastí.

KUMŠT POVSTÁNÍ ROBITI

Nie je vec ťažká prísť o život v boji, to predsa každý hlúpy Slovák spraví, rozmyslí si však, či to za to stojí, bo na vec inak hľadá figliar pravý. Ty musíš boje prežiť v dobrom zdraví a zakiaľ iný po frontoch sa mučí, to ti je fajn, čuť vinka šumot hravý, to ti je fajn, keď máš tak prsty v puči.

Poradcom staň sa, kde sa vzbúra stroji a keď sa pohnú rozpálené hlavy, môžeš ich nechať pekne krásne v loji, aj tak ťa budú sláviť hlúpe davy, - ty do bezpečia daj si nosiť správy a zakiaľ v horách mrzne, víchor skučí, v posteli staň sa z teba víťaz dravý, to ti je fajn, keď máš tak prsty v puči.

Ty dodaj koňa dreveného Tróji, nech ho však dnuhá tísnu nižšie stavy, nie ich je škoda, nie sú bratia tvoji, čakaj a túľ sa za pripecok tmavý, za to ti skráne zvenčí vavrín slávy, prápory mávnu, zlatá trúba zhučí: Ej, čupčík, čupčík, čupčík kučeravý, to ti je fajn, keď máš tak prsty v puči.

Hej, jeden pán je na slovenskom hnoji, - nie ten, čo koze rohy držiač fučí, lež ten, čo tajne za cecky ju dojí, - to ti je fajn, keď máš tak prsty v puči.

KUMŠT HRDLÁ REZATI

Katolíkom nemá práva žiadne, skade sa ešte u nás berie? Nesmie mať v štáte miesto vládne, sto bohov jemu do matere! Ten život nie je vecou drahou, to ovca z prašivého krdla, zavážte, bratia svojou váhou a katolíkom režte hrdlá.

Slovenský štát vždy chceli zradne, to sú ich túžby tisícere, čert nech ich ešte neposadne oproti našej pravej viere! Luterán, žeň ho s rodných svahov, by tvoja päť tu na ňom stvrkla, zavážte, bratia svojou váhou a katolíkom režte hrdlá.

A že má dneska deti hladné? A že nám žobrujú poza dvere? Vykoreňte ich každopádne a nech sa stratia v pekle sere, zmyte ich stopu s vlastných prahov, aby nám cirkev nezomrdla,

zavážte, bratia, svojou váhou a katolíkom režte hrdlá.

Kým nenájdu si dvierka zadné tí, ktorými aj Praha zhrdla, čiňte sa bratia, bezohľadne - a katolíkom režte hrdlá!

KUMŠT KATOLÍKA DOBRE ZABÍTI

Keď slnko končí svoj skon snivý a deň sa miňa v zapadani, chytíte ho v hore, chlapi diví, za to, že našu vieru haní, kyj berte, drúky, z plotov latky, pobite luzu v nočnom spaní a berte pušky, automatky, strieľajte, bratia luteráni!

Nech padne v krvi bludár lstivý, nech ho ni diabol neubrání, no, aby nebol nikdy krivý, daj mu po hlave, daj po škraní a položte ho na lopatky, nech zdochne, nech ho zrádnik raní a berte pušky, automatky, strieľajte, bratia luteráni!

Hej, napred, ta v boj spravodlivý! Zbraň hnevu držte pevne v dlani, koľte ho, bo je ešte živý ten pápeženec, čo tu gáni, odoberte mu všetky statky, neustávajte v mordovaní a berte pušky, automatky, strieľajte, bratia luteráni!

Urobte s tmármi proces krátky, nech nech nedýchne, sa nehne ani

a berte pušky, automatky, strieľajte, bratia luteráni!

KUMŠT SAUDY ROBITI

Života tvojho kniha moc má stránok a v nej o tvojich skutkoch pravda celá, nuž prídeš do rúk nám aj bez pozvánok a spravodlivosť naša je tak smelá, že posúdiť chce zločin tvojho diela a teba ako nepriateľa ľudu a slavianskej cti u nás tupiteľa odovzdať musí ľudovému súdu.

Veď prv si nemal ani čas na spánok, chodil si rečniť, agitovať veľa, do novin poslal nejeden si článok, dvihal si svoje fašistické kriela, reval si s trúbou, až ti pot šiel z čela lež naši hudci inak ti dnes zhdú a teba, nášho kľudu rušiteľa, odovzdať treba ľudovému súdu.

Vieš, čo je gulka? Voňal si už štranok? Vieš, čo je knuta? Väzenská čo cela? My nič, my máme muzikantský stánok, veď tiež nie Pilát súdil Spasiteľa, to revala len luza sčervenelá, ľud súdil to, že Krista vešať budú, preto i teba, ak ťa čaká strela, odovzdať treba ľudovému súdu.

Slovensko, štátnych vzdaj sa radovánok a vzdaj sa navždy hlinkovského bludu. Teba, čos ľubil šíriť tento vánok, odovzdať ľudovému súdu.

KUMŠT V MLZE SE STRATITI

Kresťania, ktorí dobré oči máte, chcem počuť pravé slovo vášho rodu. Videli ste už nafúknuté gate, keď sa obľáčik žiadal na slobodu? Nevideli? Ó, pridávajte sódu! Nič? Nuž tak čujte, to sa nevyplatí, ten, kto však túži robiť veľkú vodu, nech stratí sa vždy ako para z gati.

Kedysi dávno v jednom cudzom štáte ja videl som vám bodlo hromozvodu, behali stade blesky na špagáte, netušiac ani svoju veľkú škodu, - zaveďme, bratia túto skvelú módu, nech iný chytá hrom a Žida platí, kto vyvolal si búрку bez dôvodu, vytrať sa rýchlo ako para z gati.

Keď padá režim, neslúž takej skrate, na nový režim prichystaj si ódu a keď ten nový nezažiarí v zlate, za starý bor sa, vydaj silu plodu, súd, vraždí, bi a pripravuj si pôdu. Ale ak sa nevieš, či to oddá sa ti, rýchle ta vraz jak voda do záchodu a stráť sa pekne ako para z gati!

Ak bude treba, povieš polopate, čo si ty robil, verný starej trati. Ak prenáhlil si, pozor! Skrč sa v blate a stráť sa rýchlo ako para z gati!

KUMŠT NIKDE NEBYTI

Aj keď ťa múza vodne v noci kope, aj keď si z toho ako mucha slabý, ak cítiš blízku vojnu v Európe, jedno je múdre: Zbalit' svoje háby, jedno je múdre: Zdvihnúť svoje dlaby, - ak chceš byť ozaj správny aktivista, už si aj sadaj rýchlo na koráby, neexponuj sa, keď sa vojna chystá.

Keby aj štyria zatuchnutí v hrobe k posteli tvojej viedli svoje tlapy a prosili ťa v nevyšlovnej mllobe, že ich to v pekle viac než čerti trápi, že Lucifer z nich derie za to zdrapy, na toto všetko metóda je istá, nech vyskočia a dupnú tvoje šľapy, - neexponuj sa, keď sa vojna chystá!

Ak si už doma, nech ti gamba slope

červené víno, nech ti ľúba baby, počúvaj Londýn, ako nežne klope, nech éces dá ti mukačevský rabi a pred činnosťou ukry sa jak žaby, zakrúť sa v kľbko ako múdra hlísta, zapamätaj si: Pridu iné štáby, neexponuj sa, keď sa vojna chystá!

Národ a štát sú brečka v každej dobe a ty ma počuj, pre Ježiša Krista, keby ťa štyria drali v strašnej zlobe, neexponuj sa, keď sa vojna chystá!

KUMŠT DOBRE UMRÍTI

Len človek, ktorý pri červenom víne pozdraví pani Smrtku bez rozpaku, hoden je zmienký, milý Tvrdoľine, lebo má nebe v svojom pažeráku a keď aj zgegne, zvrtné iba páku a ocitne sa v sláve Faterlandu Peter ho víta v svätom luteráku, lebo si vedie Cigáňa a bandu.

V nebi sa k nemu každá duša vinie, on kráča pyšne na voňavom mraku a zakaždým len Cigáňovi kynie, aby len húdol Aleljuju daku. Oj, Tvrdoľine, k tomu treba šmaku, to nie je len tak robiť propagandu, v nebi sa ti mu tešia ani špaku, lebo si vedie Cigáňa a bandu.

Hej, zaživa bol kohút na dedine, vábilo panny svetlo jeho zraku. Kohút však skončí, priduc do kuchyne a nahatý sa ocne na šporáku. Náš víťaz veru nemá sudbu takú, na nebe vstúpi z pozemského štrandu a zakotví tam v svätom koncentráku, vedúc si svojho Cigáňa a bandu.

A preto, keď raz život tvoj sa minie, neboj sa nič, len urob veľkú svadnu, do rakve kopni, milý Tvrdoľine a vezmi hore Cigáňa a bandu.

KUMŠT DOSTAŤ NÁROD DO RITI

My nechceme nič, iba čo nám patrí, my chceme vládnúť, vládnúť bratia milí, pred nami nech sa trasú celé Tatry i bratislavský hrad náš starobylý. Musíme vládnúť, čo by hromy bili a moci nech sa nikto neštíti, čo by sme ju hneď v riti vydobyli, tak, milý národ, pôjdeš do riti!

Minulosť blízka mnohé srdcia jatri a Slovenský štát mnohé duše mylí, ale nech si len tárajú dve na tri, my sme mu navždy krky vykruťili. Keby mu zas však zahráli žily, nech si dá pozor, lebo pocíti ako ho odrazu zdrapnú naše sily a ta ho pôjde pekne do riti.

Zobudiť by ho chceli čierni pátri, bodaj by dochli, zgebiňali, hnili! Kto múdry je, ten moc si zaopatrí, my sme to dávno správne pochopili. Nahrabali sme banky, statky, vily, ak však z nás niekto v riti uchytí majetok väčší, paláce a pily, tak, milý národ, pôjdeš do riti!

Darmo to vrie a duní ako v krátri, Ó, štátik, štátik, sviečka horí ti. Kto hamblivý si, zrak si lajnom zatri, už vopchali sme národ do riti!

COLOFON

Toto špalikové vydanie KUMŠTU kazatele Syna Piusa Horického vyšlo v 2 000 exemplároch ako dôverné čítanie evanjelickej mládeže, pre presbyterov, seniorov, cirkevných inšpektorov a podobných orov. Výnimočne toto vydanie nevyšlo nákladom Transcicia, ale v Austrálii z pochopiteľných príčin.

Prvých 200 exemplárov vyšlo na simul-japane, viazané v koži sprostých katolíkov, ktorí padli počas povstania.

Snímka: Teodor Križka (Križ z Pagu, Chorvátsko)

Odznalo na Devíne v deň sviatku vierozvestov

Vážené slávnostné zhromaždenie! Ex-celencie, Slováci a Slovania, milí priatelia!

Tu, na posvätej pôde devínskeho hradu, svedka najslávnejších dejov našej histórie, v tento sviatočný deň Slovákov a všetkých Slovanov, ale aj celej kultúrnej Európy – vítam všetkých, ktorí prichádzajú s dobrým a čestným úmyslom - v mieri a úcte osláviť spolu s nami 1142. výročie príchodu solúnskych bratov – a dnes aj spolupatrónov Európy sv. Cyrila a sv. Metoda na územie ríše našich predkov - dnes výsostne územie nášho štátu – Slovenskej republiky.

Tento významný osudový míľnik a zároveň žiarivý maják na ceste k slobodnej národnej súčasnosti Slovákov nám však pripomína nielen našu slávu minulosti. Rovnako, ba ešte naliehavejšie nám pripomína – mal by pripomínať! - a predovšetkým elite slovenského národa, aj to, čo všetko sme dlžní nielen slávnemu odkazu našich dejín, ale najmä – čo sme dlžní našej prítomnosti, aby aj ona bola - svojou silou, rozmachom aj kultúrou – taká impozantná, úspešná a významná ako bol náš vstup na javisko európskych dejín!

Prišli sme sa dnes však nielen klaňať a modliť, v úcte spomínať na deje, ktoré vykonali iní. Prišli sme aj konkrétnym návrhom oživiť myšlienku slovenskej vzájomnosti ako overenú – i keď, na škodu všetkých slovenských národov veľmi zriedka používanú – cestu naplnenia myšlienky vzájomného zmierenia, porozumenia a spolupráce slovenských národov na báze rovnoprávného partnerstva, vzájomnej výhodnosti a spoločného prospechu. Tak nám kážu stanovky našich združení slovenskej inteligencie, v ktorých sa, hneď za našim základným heslom: MÚDROST' SVORNOSŤ, VYTRVALOSŤ! píše "...vlastným príkladom tvorivej spolupráce slovenskej inteligencie presadzovať ideu národného zmierenia, porozumenia a spolupráce všetkých, ktorí chcú svojimi vedomosťami a schopnosťami pomôcť pri vytvorení - konečne už vlastnej - koncepcie nášho národného a štátneho života". Tak nám kážu stanovky, tak nás nabáda cit a rozum, tak nám radí naša historická aj súčasná skúsenosť. Verím, že dnešným stretnutím vyšleme jasný a zreteľný signál pre skutočne nové vzťahy medzi slovenskými bratmi a vytýčime nový smer ich cesty k dôstojnému a úspešnému životu a k naplneniu svojho dejinného poslania. Nech Stvoriteľ žehná naše kroky! Vážené slávnostné zhromaždenie!

Sviatok príchodu sv. Cyrila a sv. Metoda do ríše našich predkov – vtedy najmocnejšej ríše na strednom Dunaji – je svojim významom a vplyvom sviatkom všetkých Slovanov. Tak chápeme misiu slolúnskych bratov my, Slováci a verím, že tak ju chápu aj všetci naši slovanskí bratia. Táto misia mala svoj kultúrny, náboženský a aj výrazný štátno-politický rozmer. Naš jazyk – popri gréčtine, hebrejčine a latinčine vyniesla na piedestál úcty a uznania ako jeden zo štyroch liturgických a literárnych jazykov vtedajšej kultúrnej Európy. Metodovo učilište vzdelancov bolo – na vtedajšie pomery – prvou univerzitou svojho druhu v našom geopolitickom priestore. To sú nesporné, dôkazmi doložené fakty, ktoré sa zásadným a významným spôsobom podieľali na skultúrňovaní a civilizovaní Európy.

Pri všetkej úcte k práci našich predchodcov – pre nás nie je také dôležité, či si presne pamätáme, že sa historický čin odohral 5. júla roku 863. Pre nás ako nasledovníkov a pokračovateľov vo vytýčenej ceste je však nevyhnutné, aby sme dobre chápali podstatu a zmysel historického činu, jeho správny odkaz a tým si potvrdili správnosť svojho smerovania k naplneniu zmyslu nášho určenia.

Prečo sa ľudia stretávajú na miestach, kde sa odohrávala ich história? Preto, aby si pripomenuli deje dávno minulé? Určite aj preto. Najmä však preto, aby sa bytostne dotkli pevných bodov svojho národného života, oduševnili sa a nachlili pre nové činy!

Tak urobili naši predchodcovia, tak robíme aj my. Tak to robia aj všetky kultúrne národy. A obyčajne sa tak stáva v čase, ktorý dozrel a vyžaduje skutky, ktoré vytvoria nový smer a nové perspektívy. Ešte predtým je však nevyhnutné položiť si otázky, ale najmä – správne si na ne

odpovedať. K nim patrí aj otázka: kto nám a prečo vnucoval mýtus o našich – vraj výhradne – tzv. plebejských dejinách? A tiež – prečo sme si tento nepravdivý a scestný mýtus nechali vnútiť?

Pýtam sa – kde sa podeli potomkovia toľkých kniežat a kráľov, vojvodov a vladkyň? Ak sa k tomuto slávnemu dedičstvu neprihlásime so sebavedomím priamych potomkov týchto slávnych a významných rodov – privlastnia si ich a s nimi aj ich činy cudzí. Nestačí sa však iba prihlásiť k slávnemu dedičstvu, ale aj k povinnostiam, ktoré z postavenia potomkov kniežat a kráľov prirodzene vyplývajú!

Dnes vieme, že kto chce nad niekým vládnuť, musí ho predovšetkým zbaviť sebavedomia. Napriek všetkému verím, že súčasná generácia Slovákov má sebavedomia dostatok. Je len potrebné – a musíme to urobiť my sami – obrátiť ho správnym smerom. To znamená – využiť ho na prospech našich národných a štátnych záujmov.

Na osvieženie treba povedať, že naša generácia, ktorá obnovila slovenskú štátnu samostatnosť toto sebavedomie musela preukázať, lebo sme pri tomto štátno-politickom akte zásadnej zmeny nášho postavenia nemali žiadneho zahraničného garanta ani pomocníka. Čo z toho vyplýva?

Základným právom každého živého organizmu – človeka alebo národa – je: chrániť svoje záujmy tak, aby mohol slobodne a dôstojne žiť a rozvíjať svoje schopnosti na zabezpečenie svojej perspektívnej budúcnosti. V stave ohrozenia sa toto právo stáva naliehavou a neodkladnou povinnosťou vyplývajúcou z prirodzenej zodpovednosti za svoj život aj svoju kultúru ako – autentický, neopakovateľný a nenahradiateľný vklad do pokladnice ľudskej civilizácie.

Po dnes už celkom otvorených, verejných vyjadreniach a neblahých predpovediach na adresu slovenských štátov, prezentovaných mnohými západnými ideológmi, ale aj politikmi a po konkrétnych tragických teroristických aj vojenských agresíach proti slovenským štátom, najmä proti Rusku a Srbsku, ako sa to bez vypovedania vojny stalo nedávnou leteckou agresiou zameranou predovšetkým na civilné ciele: školy, nemocnice, elektrárne, komunikačné uzly... pri ktorej zahynuli tisíce nevinných a bezbranných obetí – ba aj deti priamo v školských laviciach! – musíme brať nebezpečie ohrozenia Slovanstva ako alarmujúci fakt.

Ďalšou nespornou a očividnou skutočnosťou je ústup Slovanstva zo západnej Európy a sme svedkami postupného blízkeho zániku Lužických Srbov – ich jazyka aj kultúry.

Uvedomujúc si ich spoločné kapacity a zdroje – už pred vyše dvoma storočiami významné osobnosti svetovej filozofie a kultúry predpovedali Slovanom aj Slovanstvu skvelú budúcnosť a vodcovstvo na čele svetových civilizáčných pohybov. Toto predpovedané dejinotvorné poslanie a túto osudovú úlohu však nemožno splniť dovtedy, kým sa všetky slovenské národy nestotožnia s filozofiou vzájomného zmierenia, porozumenia, spolupráce a rovnako aj dôvery a vzájomnej pomoci v dobrom aj zlom – ako to prirodzene vyplýva z ich pokrývnej, mentálnej, jazykovej a kultúrnej príbuznosti a spätosti.

Súčasná zneužívanie situácie a ťaženie západu z problémov slovenských národov ako súčasný „Drang nach Osten“ realizovaný formou ekonomickej, kultúrnej, ale aj celkom zjavnej mocenskej expanzie je krátkozrakou a aj z hľadiska celoeurópskych záujmov nebezpečnou a neperspektívnou doktrínou, lebo skôr či neskôr narazí na odpor tých, ktorí sa budú oprávnené cítiť podvedení proklamáciami o „priateľskej nezištnej pomoci“ – ako je to v mnohých prípadoch už dnes, čo môže vyústiť do konfliktu, ktorý Európa nepotrebuje a môže spôsobiť jej ďalšie oslabovanie. Podvedení proklamáciami sa však cítia aj iní – dokonca tí, ktorých spoluobčan je jedným z hlavných autorov Európskej ústavnej zmluvy. Francúzi to povedali jasne a sebavedome. Ako slobodný národ, ktorý vie čo chce a nikdy nebude súhlasiť s tým, čo mu nevyhovuje. Či sa to už niekomu páči alebo nie.

Na druhej strane treba otvorene povedať, že je nedôstojné, aby tí, ktorí vlastnia najväčší a zároveň najbohatší diel Zeme, spoločne tvoria najpočetnejšiu skupinu národov v Európe, boli – a nie po prvý raz v dejinách – odkázaní na cudzie projekty alebo očakávali pomoc od iných, lebo si sami nezabezpečili perspektívu svojho života.

Slovenské národy a štáty majú dostatočnú kapacitu materiálnych aj tvorivých intelektuálnych zdrojov na to, aby si vytvorili vlastnú, perspektívnu koncepciu svojho života. Ak tak neodkladne neurobia, budú naďalej závislí a odkázaní na cudzie experimenty.

Nech je memento – Slovanom cudzorodého, na triednej nenávisti založeného – totalitného boľševicko-sovietskeho režimu s jeho miliónmi obetí kvôli politickým perzekúciám odstrašujúcim príkladom ako to s nami dopadne vždy, keď si necháme vnútiť cudziu koncepciu. A dobre si tiež pamätajme, kto tento cynický, plánovaný rozvrat prirodzenej štruktúry ruskej spoločnosti – tak „priateľsky a obetavo“ podporoval plnými vagónmi peňazí.

Myšlienka slovenskej vzájomnosti a čo najužšej spolupráce slovenských národov nie je nová. Vždy doteraz však bola založená na akejsi dominancii či vyvolenosti jedného zo slovenských národov. Takéto projekty vždy vzbudzovali nedôveru u tých ostatných. A treba povedať, že oprávnené.

Naším príspevkom k riešeniu tohto spoločného chronického dlhu voči nám a našej spoločnej slovenskej budúcnosti – je návrh „Magny charty slovenských národov“ ako oživenie toho najlepšieho a najživotašopnejšieho z minulých projektov a zároveň vytýčenie nového smeru uvedomelej zodpovednosti na ceste k naplneniu nášho dejinného poslania a zmyslu nášho života.

Z nášho územia vyžarovala už pred vyše tisíc rokmi civilizáčná misia kresťanstva, z nášho územia – a práve Slovákov sa stal jej celosvetovým symbolom – vyšla tiež idea „socializmu s ľudskou tvárou“, z nášho územia - opakovane vychádza iniciatíva na priateľskú a partnerskú spoluprácu slovenských národov. Uvedomujeme si, že my sami nedokážeme pohnúť dejinami, môžeme však iniciovať a navrhnuť smer a veríme, že sa tejto iniciatívy chopia všetci, ktorým záleží na šťastnej a úspešnej budúcnosti slovenských národov a celého ľudstva.

Poučení podobným konaním iných a zároveň vlastnými chybami, už nesmieme opakovať omyly našich predkov! Naopak, sme povinní aktívne zveľaďovať to najlepšie z ich odkazu tak, aby sme už nikdy neboli odkázaní ani na cudzie ideologické projekty a experimenty s ľudskou prirodzenosťou, ani na cudziu materiálnu pomoc.

Vždy sme boli a vždy budeme za priateľskú spoluprácu všetkých národov na báze vzájomnej úcty, porozumenia a rovnocenného partnerstva. Uvedomujeme si však, že skutočne rovnocennými partnermi sa môžeme stať – nie proklamáciami iných, ale iba vlastným cieľavedomým konaním – a rešpekt iných si získame iba vtedy, keď budeme rovnako silní a rovnako úspešní ako naši partneri v európskych či svetových súvislostiach.

Ak sa múdro, svorne a cieľavedome chopíme svojej príležitosti a využijeme všetky naše materiálne a tvorivé zdroje – nič nemôže zabrániť tomu, aby sme čestne a úspešne splnili svoje dejinné poslanie. V našom prípade nejde o žiaden historický panslavizmus ani o žiadne iné zoskupenie pod vodcovstvom jedného z nás. Ide o bratstvo a súčasnstvo rovných v právach i povinnostiach pri zabezpečovaní svojej budúcnosti. Lebo dnes sme si skutočne rovní, žiaľ, rovní v tom – že ani jeden slovenský štát dnes nedokáže sám presadiť svoje záujmy voči konkurencii iných.

Dokedy sa budú tieto staroslávne múry pozerat' na našu ľahostajnosť k sebe? Dokedy bude národ slovenský a ostatné slovenské národy v úlohe sekundantov svetového vývoja vykonávať vôľu cudzích, uskutočňovať ich záujmy a budovať ich blahobyť? Dokedy ešte chceme trpe čakať na naplnenie slov Herderových, Kolárokových, Štúrových... o „veľkom veku Slovanstva“?!

Dovtedy, pokiaľ sa nepoučíme z vlastných skúseností a navždy nepochováme svoju nespornosť a nespokojnosť. Dovt-

edy, kým nespojíme svoje sily na náš spoločný prospech, aby sme dali svojmu národnému životu dôstojnú úroveň, ktorá mu už dávno oprávnené patrí.

Načo teda čakáme? Bojíme sa snád?! Ak by sme sa báli vlastných povinností, tak sme sem – na miesto najväčšej slávy národných dejín – prišli zbytočne a sme nehodnými potomkami našich predkov, ktorí neokolkovali ani sa nevyhovávali – ale konali! A konali tak, že vytvorili najsilnejšiu ríšu na strednom Dunaji a hegemonia celej Karpatskej

kotliny a Panónie. Ak si chceme uctiť ich pamiatku máme iba jednu cestu – musíme si ich uctiť rovnako smelými a rovnako významnými činmi!

P.S. Ak by – najmä v súvislosti s „Magnou chartou slovenských národov“ niekto namietal, že ide o romantický, teda nerealistický prístup k skutočnosti, je namieste otázka. Iba jedna otázka za všetky: vie si niekto predstaviť, že by hoci-koľko – napríklad naši južní susedia – mali k dispozícii také obrovské zdroje a kapacity, také rozsiahle zázemie Maďarstva ako

Magna charta slovenských národov

V zmysle tisícročných skúseností z vlastného vývoja a poučení múdrosťou jeho odkazu, zároveň vedení:

- úprimným, neomylným, životom overeným a potvrdeným pocitom vzájomnej blízkosti a spätosti,
- hlbokým presvedčením a nespochybiteľnou pravdou, ktorá svedčí a dokazuje prirodzenú pokrývnu a etnickú, ako aj duchovnú, kultúrnu a civilizáčnú spolupatričnosť slovenských národov - Bielorusov, Bulharov, Čechov, Chorvátov, Lužických Srbov, Moravanov, Poliakov, Rusov, Slovákov, Slovincov, Srbov, Ukrajincov... - nezastupiteľnou zodpovednosťou za náš kolektívny osud aj individuálne národné osudy, ako aj za osud ľudstva v jeho tisícročiami vytvorenej rasovej, národnostnej, kultúrnej a civilizáčajnej rôznosti,
- vedomím potreby zachovania a rozvíjania osobitostí a zvláštností každého národa ako neopakovateľnej a nenahradiateľnej individuality, vyhlasujeme

Magnu chartu slovenských národov ako slobodný prejav našej spoločnej dobrej vôle spájať to najlepšie v nás na prospech všetkých a na spoločné blaho celého ľudstva.

Presvedčení o správnosti a užitočnosti tohto aktu osvedčujeme, že našim zámerom je v duchu bratskej, zároveň priateľskej a partnersky rovnoprávnej mierovej a tvorivej spolupráce naplniť pozitívny odkaz najväčších osobností našich dejín.

Vychádzajúc z prirodzených povinností a zodpovedností dobrých synov a dcér, hodných príslušnosti k svojamu národu, považujeme za cieľ svojich snáží predovšetkým:

- zachovať a rozvíjať naše spoločné mentálne a zároveň osobitité kultúrne hodnoty - s dôrazom na jazyk
- a ďalšie civilizáčajné prínosy vyplývajúce z nášho historického vývoja a odkazu jeho skúsenosti

- ako autentického, jedinečného a významného vkladu do spoločnej klenotnice hodnôt ľudstva.

V dobrej viere a v snahe zbaviť sa obmedzujúcej záťažou negatív vyplývajúcej z doterajších mnohých a, žiaľ, aj častých vzájomných nevráživostí, ba nezriedka aj vojnových konfliktov, považujeme za potrebné a nevyhnutné oznámiť svetu, že po vzájomnom priznaní si, účinnom oľutovaní a ospravedlnení sa za príkorria, krivdy a škody napáchané našou nerozumnosťou, vyslovujeme si

vzájomné generálne odpustenie, aby naše budúce vzťahy mohli nadobudnúť novú, vyššiu kvalitu a nenahatený rozvoj na báze vzájomnej úcty, priateľstva a rešpektovania sa ako svojbytných a zvrchovaných národných individualít.

S dobrým úmyslom odstrániť z našich vzťahov akékoľvek možné budúce pozdrez-

nia či pokiaľkoľvek z prírodzenej rivality alebo prejavov sebeckej ctižiadosti na úkor kohokoľvek z nás, sme odhodlaní bez časového obmedzenia, pokiaľ budeme živými a svojprávnymi subjektmi tohto súručenstva rovných v právach i povinnostiach voči sebe, garantovať si navzájom:

- bezvýhradnú národnú zvrchovanosť,
- neobmedzenú štátnu suverenitu,
- nenarušiteľnosť územnej celistvosti,
- nedotknuteľnosť hraníc,
- právo na vlastnú cestu ako slobodný prejav vlastnej vôle.

Ktorýkoľvek zo subjektov tohto zoskupenia – bez ohľadu na polohu, rozlohu územia či počet obyvateľov, hospodársku, vojenskú alebo inú silu a zdroje – je rovnoprávnym a rovnocenným s ktorýmkoľvek iným subjektom.

Každý je slobodný vo svojich názoroch, stanoviskách a konaniach.

Pri akýchkoľvek rozhodnutiach celku tejto charty, platí iba jedomyseľná dohoda. Nesúhlas možno prejavovať iba argumentmi rozumu a protest vystúpením z Charty. Nikto nesmie uplatniť právo veta.

Za rozhodnutia a konanie je každý zodpovedný individuálne.

Kto sa v sebeckom, zlom a škodlivom úmysle dopusti porušenia dohody a prehrší sa proti tejto - v dobrej viere a s čestnými úmyslami, dobrovoľne a slobodne podpísanej charte vzájomnej dôvery, priateľskej spolupráce a pomoci v dobrom i zlom - a poškodí tým jej člena, alebo celok, nech je týmto súručenstvom pokrývaných a duchovných bratov súdený a na znak pohrdania zradou aj potrestaný podľa závažnosti porušenia.

Kto zradí tento bratský dohovor a sprisahne sa s cudzím proti vlastným, zapredá svojho brata alebo inak na prospech cudzím závažne poškodí jeho alebo náš spoločný záujem, ktorým je

čestné, ľudsky dôstojné, kultúrne a úspešné prežitie,
nech je zbavený všetkých výhod vyplývajúcich z tejto Charty a jej zmyslu!

Tento akt odpustenia, zmierenia, priateľskej a rovnoprávnej tvorivej spolupráce slovenských národov nie je namierený proti iným národom ani ich podobným zoskupeniam.

Sme za mierovú a tvorivú spoluprácu, rovnako ako čestnú a otvorenú súťaž všetkých národov sveta na báze úplnej rovnosti v právach a povinnostiach voči celému ľudstvu.

Na znaku odhodlania a čestného záväzku - bez výhrad plniť obsah a zmysel tejto charty – potvrdzujeme jej právoplatnosť svojimi podpismi.

Schválená a prijatá národným zhromaždením na Devíne a 5. júla 2005 pri príležitosti Celonárodných osláv sviatku

Slobodná rada slovenského národa – obnovená Slovenská národná rada

pozyva

na verejné zasadnutie Predsedníctva SNR

a slávnostné odovzdanie výročných dokumentov Múzeu SNR,

ktoré sa uskutoční

v sobotu 17. 9. 2005

v priestoroch Múzea SNR na Myjave.

Program:

14.00 - Otvorenie a privítanie účastníkov

14.15 - Kolokvium na tému:

Aktuálny odkaz revolučných udalostí pre súčasnosť

15.00 - Odborná diskusia

15.30 - Slávnostné odovzdanie výročných dokumentov

Múzeu SNR

15.45 - Spomienková slávnosť pri pamätníku SNR

16.00 - Zápis do pamätnej knihy

Zomrel veľký organový virtuóz Ivan Sokol

(15. 6. 1937 – 2. 8. 2005)

V umeleckých životopisoch Ivana Sokola nájdeme bohaté údaje o jeho koncertných cestách v Európe a v Amerike, o úspechoch a získaných oceneniach, o zásluhnej organizačnej a pedagogickej činnosti, o presadzovaní pôvodnej slovenskej hudby doma a v zahraničí, o cennom vklade celého jeho pôsobenia v slovenskej kultúre.

V pozadí za týmito výsledkami však stojí celoživotná práca, tvrdá každodenná príprava, ale aj peripetie osudov človeka, na ktorého citovom i fyzickom živote sa podieľali osobné, spoločenské i národné tragické udalosti a ktorý sa neustále boril s podmienkami, ktoré naozaj neboli priaznivé, ba často priam protikladné.

Narodil sa v Bratislave, v rodine prominentného slovenského autonomistického politika Dr. Martina Sokola ako tretí syn. Z obdobia Slovenského štátu si neodniesol mnoho spomienok, lebo už ako sedemročný bol konfrontovaný s krutou skutočnosťou rodinnej biedy po odvezení otca do Sovietskeho zväzu a jeho následnom väznení po štyri ďalšie roky. Priskoro stratil aj matku. Pevné zväzky kresťanskej rodiny boli celoživotnou posilou preňho, aj pre jeho bratov. Pod vplyvom takýchto zážitkov raného veku sa formoval jeho vzťah k viere, k národu a k spravodlivosti, a predsvetovanie študovať právo a teológiu. Keď v danom čase a s takou rodinnou anamnézou sa to ukázalo ako neuskutočniteľné, zavážili Ivanove hudobné predpoklady. V menej ostro sledovanej hudobnej sfére bolo možné jeho prijatie a úspešné ukončenie štúdia organovej hry na Konzervatóriu v Bratislave (1957). Na VŠMU sa nedostal, pretože rektor Andrej Bagar odmietol pripustiť syna predsedu Slovenského snemu na školu. Vzápätí sa Sokol nevyhol ani pracovnému táboru, odveľli ho do povestného PTP. Až keď roku 1961 profesor pražskej AMU Jiří Reinberger spoznal Sokolovo veľké nadanie, dostal talent prednosť pred triednou nenávisťou. Ceny z medzinárodnej súťaže Pražského Jara a Bachovej súťaže v Lipsku potom definitívne určili Sokolovu životnú dráhu.

Medzitým prišiel mierny ideologický odmäk, a prof. Reinberger zariadil, aby na košické Konzervatórium premiestnili organ, ktorý čs. národný podnik Varhany Krnov práve vystavoval v Bruseli. Tam potom Sokol, jeho prominentný žiak, roku 1964 nastúpil ako prvý pedagóg organovej hry. Priaznivou zhodou okolností v rovnakom čase hudobný život v Košiciach zažil neobyčajný rozmach činnosťou novozaloženej štátnej filharmónie. Spolu s jej protagonistami, Bys-tríkom Režuchom, Annou Kovářovou, potom Eubomirom

Čížkom, Karolom Petrőczim a so skladateľmi Jozefom Grešákom a Jozefom Podprockým, Ivan Sokol našiel harmonické zújmy, ktoré cieľavedomým spoločným snažením pozdvihli Košice na druhé naše hudobné

centrum. Podarilo sa mu založiť Medzinárodný organový festival v Košiciach, neskoršie aj pravidelné cykly koncertov v Bardejove a v Humennom, a presadiť postavenie koncertného organa v sieni ŠF. Tu a inde začal intenzívne nahrávať na gramodosky a postavil si náročný umelecký cieľ nahráť kompletne organové dielo Bachovo. Ďalšou jeho srdcovou záležitosťou bolo podnecovanie a následne uvádzanie celého radu organových diel strednej generácie slovenských skladateľov.

Nie všetko sa mu darilo, lebo počiny iných často marili jeho dobrú vôľu. Keď roku 1976 novodosadený riaditeľ Konzervatória Merešš tam zaviedol polovojenský, silne ideologizovaný režim a znemožnil mu jedinú možnosť umeleckej prípravy, nočné cvičenie na školskom organe, Sokol odišiel a ostal na „voľnej nohe“. Vymenovaním za sólistu ŠF našťastie získal možnosť stáleho kontaktu s nástrojom, ale nedokázal zabrániť jeho schátraniu, keď sa neskoršie odsťahoval do Bratislavy. Z Bachovho rozsiahleho diela sa mu podarilo nahráť len niečo cez polovicu, paradoxne práve v čase, keď bol organ proskribovaným nástrojom. Pokračovanie v projekte po zmene režimu v roku 1989 zamrzlo, lebo noví vládcovia, „demokrati“ Mikloš a Snopko (s prispáním niekoľkých naivných slovenských skladateľov) v revolučnom ošiali rýchlo nechali sprivatizovať a následne padnúť medzinárodne úspešné a prosperujúce slovenské hudobné vydavateľstvo OPUS, čím zasadili osudovú ranu nielen Sokolovmu zámeru, ale celej slovenskej hudbe, ktorá sa z nej tak skoro nespamätá.

Sokolova koncertná činnosť čoskoro prerástla hranice republiky. To, čo sa vtedy hodnotilo ako privilegium, v skutočnosti poslúžilo štátu na získanie devíz, pretože štyridsať percent z honorárov museli umelci odvádzať. Sokolovi

to však zároveň prinieslo možnosť rozšíriť rozhľad, vytvoriť si umelecké renomé a získavať medzinárodné sympatie pre kultúru národa, ktorá dlhý čas bola prezentovaná iba ako podružná. Sokol kedykoľvek mohol bez vlastnej ujmy ostať v emigrácii a iste aj viac získať ako doma. On však patril k tým, ktorí radšej zažíhali malé svetielka v tme a vytvárali duchovnú oporu neslobodných.

V pedagogickej činnosti pokračoval až od roku 1995 ako hosťujúci profesor na VŠMU. Bol všeobecne obľúbený ako milý, nekonfliktný kolega, veľkorysý a dobroprajný k žiakom. Jeho priateľská, pokojná povaha, skromnosť, neokázalosť vystupovania a ochota pomôcť každému a každej dobrej veci, mu zabezpečila široký okruh priateľov z rozličných umeleckých i občianskych sfér. Nemal nepriateľov, ba myslím si, že ani závistníkov, pretože bolo všeobecne známe, že za všetky svoje úspechy vďačí iba vlastnej mimoriadne náročnej, sústavnej a dôslednej práci.

Hudbu vnímal ako boží dar, v Bachovom diele obdivoval geniálnu zákonitosť tvorivého procesu. Ako koncertný umelec sa cítil predovšetkým tlmočníkom skladateľových ideí.

Pristupoval k nim úprimne a prosto, bez snahy vnášať do hry iné prvky, než tie, ktoré obsahuje autorov hudobný zápis. Neprikláňal sa k „štýlovému“, „poučenému“, ani „svojskému“ ponímaniu interpretácie, ani k teoretizovaniu, nenútil sa k „čítaniu medzi riadkami“. Intonačná a rytmická precíznosť realizovania strohého zápisu v zaujatí vlastnej muzikality, to bola jeho umelecká priorita, ktorá ostáva zachovaná v nespočetných nahrávkach ako charakteristikum jeho organovej hry.

Ivan Sokol je príkladom umelca, ktorý sa napriek prekážkam a nástrahám vypracoval v umeleckú osobnosť. Oceňovali ho už

Literárne pamiatky trnavského kraja

Všetci si určite uvedomujeme, že nielen mládež, ale každý z nás potrebuje neustále hľadať súvislosti, celoživotne sa učiť, a to aj v oblasti dejín. Dobrou príležitosťou na poznávanie vlastnej minulosti môžu byť aj rôzne významné výročia. Rok 2005 sa spája s výročiami troch veľikánov - vzdelancov, národných buditeľov a spisovateľov: Jozefa Ignáca Bajzu, Jána Hollého a Juraja Fándlyho. Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave sa preto rozhodla pripomenúť si ich historický podiel a vplyv na premenu slovenskej národnosti na novodobý národ vydaním publikácie Literárne pamiatky trnavského kraja.

Publikácia Literárne pamiatky trnavského kraja vo výstižnej skratke predkladá čitateľovi prierez životom a dielom troch významných osobností, ktoré sa spájajú s mestom Trnava a jeho okolím. Obsahuje aj farebné fotografie vybraných pamätníkov, pamätných tabúl a priestorov pamätných izieb. Potomkovia Jána Hollého, Jozefa Ignáca Bajzu a Juraja Fándlyho v obciach i v Trnave sa o ne naozaj starostlivo starajú a aj po 250 rokoch sú dobre udržiavané.

Veríme, že publikácia bude dobrou pomôckou pri spoznávaní našej minulosti, inšpiráciou pre rodičov a pedagógov pri putovaní po literárnych stopách so svojimi deťmi a mládežou. Veríme, že na J. Hollého, J. I. Bajzu, J. Fándlyho a ďalšie osobnosti nezbudnú ani nasledujúce generácie.

Publikáciu vydala KJF v Trnave s finančným príspevkom mesta Trnava a obecných úradov Madunice, Dolné Dubové a Naháč.

Slávnostná prezentácia tejto farebnej skladačky sa uskutočnila v piatok 17. júna 2005 v hudobnom oddelení KJF v Trnave. Účastníci si so záujmom vypočuli aj literárno-hudobné pásmo „Na krásnu zahradu“, venovanú 220. výročiu narodenia Jána Hollého.

B. Jakubáčová, Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave

Literárny klub BERNOLÁK pri Spolku sv. Vojtecha a Miestnom odbore Matice slovenskej v spolupráci s Mestom Trnava, Knižnicou Juraja Fándlyho v Trnave, Bernolákovou spoločnosťou v Bratislave a redakciou dvojtyždenníka Kultúra

v y h l a s u j ú

VIII. ročník celoslovenskej literárnej súťaže

O cenu Slovenského učeného tovarišstva

Podmienky súťaže :

Do súťaže sa môžu prihlásiť autori so svojou nepublikovanou tvorbou poézie a prózy. Súťaž nie je anonymná, práce sa nevracajú. Zaslať možno 5 básní alebo krátke prózy v max. rozsahu 5 strán, t. j. 150 riadkov. Práce je potrebné zaslať štvormo, riadne rozdelené a zopäť do štyroch samostatných celkov.

Na vrchnom liste každého exempláru v pravom hornom rohu treba uviesť presné údaje: meno, priezvisko, adresu, vek, kategóriu (poézia, próza, začiatočníci, pokročilí).

Na prvej strane treba uviesť obsah (názvy jednotlivých básní, resp. poviedok).

Každý samostatný list označiť

v pravom hornom rohu menom autora.

Uzávierka prijímania prác je 31. októbra 2005.

Práce na obálke označené heslom „literárna súťaž“ zasielajte

na adresu: Spolok svätého Vojtecha,

Radlinského 5, 917 01 Trnava. Bližšie informácie na čísle 0905/852788

Predpokladaný dátum vyhodnotenia súťaže je február 2006.

Cestovné náklady budú hrazené len oceneným účastníkom.

Upozornenie :

Práce zaslané po uzávierke nebudú do súťaže prijaté. Práce, ktoré nebudú spĺňať uvedené formálne náležitosti, nebudú hodnotené.

Vyhodnotenie súťaže bude zverejnené.

Účastnícky poplatok je 200.- Sk

Kresba: Andrej Mišanek

(Dokončenie z 5. strany)

*Ale ja nie som surrealista. Poznáam len signál svojho dneška a svojho ja, tak ako poznám jediného surrealistu, ktorým je André Breton, hovorím: jediný surrealizmus, to jest – francúzsky surrealizmus. Nezval a všetok surrealizmus svet, je iba jeho kópia už až do zvonovania*¹²⁵.

V tom istom roku (1936) sa Dilong stal senzáciou nielen svojimi veršami, ale aj svetlokresbou, ktorá sa v lete 1936 objavila vo viacerých slovenských a českých novinách. V Trenčianskych Tepliciach sa konal zjazd príslušníkov mladej slovenskej generácie a medzi zahraničnými hosťami zjazdu bol aj svetoznámy sovietsky publicista Il'ja G. Erenburg (1891 – 1967). Údajne Vladimír Clementis (1902 – 1952) týchto dvoch ľudí (t. j. Dilonga a Erenburga) zblížil; a keď už boli pohromade, pohotový fotografista nemohol premeškať takú zriedkavú príležitosť a zachytil na fotografickú platňu ruského komunistu židovského pôvodu v družnom rozhovore s mladým slovenským básnikom vo františkánskom habite.

Niekomu to vyzeralo zábavné, niekomu trapné, inému i čudné, ale pre Dilonga to bolo celkom samozrejme. Veril, že básnici a literáti sú si navzájom spríbužnení tými zvláštnymi darmi Múz, ktoré ich vyčleňujú spomedzi obyčajných smrteľníkov a robia z nich akési tovaríštvá obľúbených nebies. V Dilongovom chápaní poézia bola oným kameňom mudrcov, ktorý rúca všetky múry a hrádza vystavané súčasťou spoločnosťou. Sila poézie bola oveľa mocnejšia a prítlačivejšia než ideologické, politické, národnostné a iné odstredivé sily, ktoré delia ľudí na triedy, vrstvy, zájmové tábory a generačné skupiny. Až o desať rokov neskoršie sa Dilong presvedčil, že nie všetci básnici zdieľajú jeho názory a že skutočnosť je veľmi vzdialená od tohto zidealizovaného obrazu.

A tak v druhej polovici rokov tridsiatych Dilong sa stáva v slovenskom literárnom prostredí skutočne „l'enfant terrible“: búrlivý, nespokojný, útočiaci na staré zvyklosti, vznášajúci vlnobitie do stojacich vôd, vynaliezavý, experimentujúci. A keď sa už zdalo, že táto činnosť je nezmierniteľná s tradičnou predstavou žobravého mnícha, Dilong sa manifestačne prihlásil k svojmu františkánsktvu zbierkou náboženskej lyriky *Ja, svätý František*²⁶.

Keď v marci 1939 si Slováci obnovili štátnu samostatnosť a začali žiť na svojom a takmer po svojom, Rudolf Dilong sa s oduševnením zapojil do budovania nového života. Prispieval tým, čo pokladal za najhodnotnejšie. Básnickým slovom oslavoval prácu slovenského človeka a boj slovenského vojaka. Z obdobia slovenskej samostatnosti pochádzajú jeho najkrajšie vlastenecké verše, ktoré sa spievali a recitovali do roku 1945 verejne a po roku 1945 až do nedávna sa spievali a recitovali tajne: zbierky *Gardisti, na stráž!*²⁷, *Oslava rodu*²⁸ a zbierka *Vojna*²⁹, ktorú básnik napísal na východnom fronte, kde slúžil ako vojenský duchovný.

Ale i keď Slovensko prechádzalo revolučnými zmenami v politickej a sociálnej sfére, vzťah slovenského človeka k poézii sa nemenil podľa Dilongovho očakávania. Jeho zbierka *Mesto s ružou*³⁰ vyvolala viac rozpakov než nadšenia. Znechutený chladným prijatím svojho diela, Dilong sa zariokol, že pre také nevďačné publikum už písať nebude. Ale aj toto „odmlčanie“ avizoval básnik typicky dilongovským gestom: svoje rozhodnutie oznámil nielen článkom a široko publikovaným otvoreným listom, ale potreboval na to aj jednu celú básnickú zbierku so symptomatickým titulom *Honolulu – pieseň labute*³¹.

Po vzniku 1. Slovenskej republiky,

Básnik stratenej slovenskej slobody...

Dilong dúfal, že v zmenených politických a spoločenských pomeroch sa vytvorili priaznivejšie podmienky pre kultúrnu prácu a poetickú činnosť. V 1939 sa znovu pokúsil o uskutočnenie svojho sna a začal spoluvydávať literárnokritický mesačník *Nové slovo*³². Ale aj tento časopis mal optimistický začiatok a po necelých dvoch rokoch melancholický koniec.

Ale i napriek trojnásobnému neúspechu s literárnymi časopismi, nemožno pokladať Dilongovo úsilie za márne. Výsledky neboli síce hmatateľné a okamžité, pretože takáto akcia potrebuje svoj čas. Obrodný proces je vždy zdĺhavý. Rozsievať musí mať nielen nádej, ale aj trepezivosť. Nemôže očakávať zatvru na druhý deň po sejbe. Zdá sa, že u Dilonga tej trepezivosti nebolo. Jeho impulzívny básnický duch žiadal rýchle výsledky a keď sa ich v krátkom čase nedočkal, zachvátil ho pocit sklamaní, zármutku a neuznania. Potom hľadal útočisko v poézii, kde svoje poranené city a nesplnené očakávania prekladal do pôvabných melancholických obrazov.

Čitatelia a milovníci Dilongovej poézie – a bolo ich dosť, i keď sa básnik stále sťažoval na malý počet – vedeli, že Dilongovu hrozbu treba brať s takou vážnosťou, ako keby sa bol zariokol, že prestane dýchať, alebo že už viac nebude jesť. Brali ho však vážne benešovskí emigranti v Londýne. V londýnskom rozhlasení (BBC) sa s pohoršením poukazovalo na politickú a kultúrnu porobu na Slovensku, pod tlakom ktorej sa odmlčal aj popredný avantgardný slovenský básnik...³³

V Dilongovej tvorbe by sme však márne hľadali medzeru spôsobenú týmto protestným „mlčaním“. „Honolulu“ určite nebolo jeho „labutou piesňou“. V roku 1940 vychádza tragédia *Valin*³⁴. V tom istom čase je Dilong spoluvydávateľom literárneho mesačníka *Nové slovo*. V roku 1941 vydal zbierku *Konvália*³⁵, *Nevolaj, nevolaj*³⁶, *Sonnambu*³⁷ a drámu *Padajúce svetlo*³⁸. O rok neskôr vyšli frontové verše *Vojna*³⁹ a *Hanička*⁴⁰ a zbierka *Ktosi ťa volá!*⁴¹, ktorú ilustruje Ladislav Guderna. V roku 1943 *Oslava rodu* a lyrizovaná autobiografia *Zakliata mladosť*⁴². Prvý Dilongov román *Človek s láskou*⁴³ vyšiel v roku 1944 a poslednými knižnými publikáciami, ktoré Dilongovi vyšli na Slovensku, sú dve básnické zbierky s výrečným názvom *Plač*⁴⁴ (jeseň 1944) a *Moja krv*⁴⁵ (jar 1945).

Hoci udržiaval živé styky s literárnymi osobnosťami ako Ladislav Novomeský a so skupinami ako nadrealisti, ktorí sa po roku 1945 perverzne vychvaľovali svojimi zásluhami na rúcaní vlastného domova, Dilong vo svojej rodoláske nikdy nezakolísal. Keď v lete 1944 vypuklo nezmýšľané spisovanie proti štátnej samostatnosti, Dilongova národná hrdosť utrpela hlbokú a bolestnú ranu. Svoj žiaľ a hanbu vyjadril v málo známej básni *Slovenská hanba*⁴⁶, kde parafrázou slov Svetozára Hurbana Vajanského veľmi pôsobivo zachytil ohavnosť činu a chvíle:

*Ja sa hanbím, že som Slovák,
moje plemä zradné,
pokorený slovenský rod,
otcovrah tam vládne;
jeden brat môj stál na stráž,
druhý brat ho kole
a krv naša rozliala sa
na slovenské pole.*

*Ja sa hanbím, že som Slovák,
kliatba na tie hrady,*

*kde mi bratia jarmo kujú,
ret'aze a klady;
voľnosť moju ozbíjajú,
slobodu mi kradnú,
otrok budem ponížený
až po zem tú chladnú.*

*Ja sa hanbím, že som Slovák,
žiť mám v potupení,
kde syn svojej biednej zeme
rodný dom svoj plieni;
tu máš, horda, pod' sa nažrať,
aziatský katan,
toho, čo mal blaho v dome,
pohosti si, satan!*

*Ja sa hanbím, že som Slovák,
Slovák páru nemá,
moja pieseň nezaznie už,
moja reč je nemá;
nehraj, Cigán, nesmieš zahrať
pochod starej vlasti,
slovenský marš – to marš smrti,
to marš trpkkej strasti.*

*Ja sa hanbím, že som Slovák,
za tie slzy chodcov,
za martýrov, za mučených,
za väznených otcov;
za tie hroby, v ktorých ešte
nejeden driek padne,
ja sa hanbím, že som Slovák,
moje plemä zradné!*

Dilong pokladal básnikov za prorokov moderného veku. A ako starozákonný prorok Baalam sa nedal kúpiť, ani zastrašiť a vyššia moc mu zabránila postaviť prorocko-poetický talent do nízkych a podlých služieb, tak moderný básnik neprepožičia svoj talent k hanobeniu vecí, ktoré sú každému Slovákovu drahé. V revolučných udalostiach, ktoré doľahli na Slovensko v rokoch 1944 – 1945, Dilong videl iba akýsi očisťujúci oheň, ktorý spáli len to, čo je suché a prehnité. Dúfal, že v tomto triedení duchov väčšina slovenských spisovateľov ostane verná tým ideálom, ktoré predchádzajúce generácie takými veľkými obeťami zachraňovali. A bol presvedčený, že nijaká politická pohroma nerozbije sväté putá poézie, ktoré viazali slovenských literátov do jedného bratského zväzku. Neveril, že by nejaká politická zmena mohla ohroziť jeho vlastné postavenie v slovenskej literatúre, znehodnotiť jeho zásluhy. V nových pomeroch jeho náboženské a vlastenecké verše by nemali nijako zaťažiť jeho konto práve tak, ako jeho priateľovi Ladislavovi Novomeskému neprekážalo v literárnej kariére jeho politické strečkovanie, alebo to, že vo svojej poézii zavše odbočil na triedne a slovenskému duchu cudzie stanoviská.

Aké však muselo byť Dilongovo sklamanie, keď v roku 1945 po prechode frontu sa stretol s Novomeským a počúval z jeho úst strašné slová triednej nenávisti a politickej zlomyšľanosti. Dilongov zidealizovaný svet, v ktorom kráľuje poézia sa zrazu zrútil a zronený básnik odchádza do emigrácie – aj po desiatkach rokov si s rozrušením spomínal na výrok Ladislava Novomeského „Dilong je pre nás nikto!“ Opustil rodnú vlasť, zanechal zrúcaniny a v nich všetko to, čo mu dovtedy bolo také milé, vzácné a krásne. Nastala nová fáza jeho života.

Pre mnohých ľudí emigrácia bola krutým zásahom do života a znamenala ostrú prelomovú udalosť v ich osude. Roky strávené v emigrácii nie sú im ani psychologicky, ani fyzicky pokračovaním činnosti pred emigráciou, ale aj zamestnanie, štýl života a čo je pre politického emigranta neodpušiteľným

hriechom – aj záujem o polozenie svojho národa.

Nie tak Dilong. V lete 1945 prichádza do emigrácie ako živý svetok kultúrneho, morálneho a materiálneho pustošenia, ktoré postihlo jeho rodnú vlasť. Na okupovanom Slovensku nebolo miesta pre vrcholné postavy slovenskej kultúry a vedy a v emigrácii museli hľadať záchranu takí poprední predstavitelia slovenskej vzdelanosti, ako jazykovedec Henrich Bartek, básnik Ľudovít Bešeňovský, minister Ferdinand Ďurčanský, správca Matice slovenskej Jozef Ciger-Hronský, umenovec Jozef G. Cincik, novinár Konštantín Čuleň, spisovateľ Tido J. Gašpar, historik František Hrušovský, literárny kritik Stanislav Mečiar, sochár Frico Motoška, básnik Ján Okál, filozof Štefan Polakovič, básnik a prekladateľ Karol Strmeň, spisovateľ Mikuláš Šprinc, spisovateľ Milo Urban, literárny teoretik Ernest Žatko – a pravdaže aj Rudolf Dilong. Tento kultúrny exodus⁴⁷ bude trvalou a krutou obžalobou bezprávia, ktoré víťazní spojenci – či už v nevedomosti, alebo v zlomyšľanosti – spáchali na malom národe pod Tatrami. Nijakou kamuflážou slov nemožno túto tragédiu predstavovať ako „oslobodenie“.

Hneď po svojom príchode do emigrácie Dilong sa zapojil do boja za obnovenie Slovenskej republiky. To bol jeho prvý a hlavný cieľ, pretože po šesťročnej skúsenosti vedel, že prvým predpokladom kultúrneho, náboženského, sociálneho a hospodárskeho rozvoja národa je štátna samostatnosť. Bola to ťažká, náročná a nebezpečná práca, no Dilong ju konal neobjavne, obetavo a so zápalom presvedčeného idealistu. Je veľa na Dilongovej činnosti, čo treba chváliť a obdivovať, ale aj niečo, čo mu treba zlievať.

Ako v literatúre, tak aj v politike impulzívny Rudolf Dilong nevedel pochopiť, že sa nájdu ľudia, čo nezdieľajú jeho myšlienky, názory a akčný program. Nie každý sa vedel tak zapáliť a tak neuhasiť horieť ako on. Medzi slovenskými emigrantmi bolo aj mnoho zastrašených, bojazlivých, maloverných a bezradných jednotlivcov. Aj medzi tými, čo sa nechceli zmieriť s osudom národného poníženia sa našli ľudia nerozhodní, opatrní a takí, čo radili čakať, kým sa prevalí prvá zhubná vlna. Pre týchto mal Dilong iba pohrdanie. Až v osobnosti Ferdinanda Ďurčanského stretol Dilong typ politika, ktorého štýl, aktivita, optimizmus a odvaha vyhovovali jeho predstavám bojovníka za obnovenie slovenskej samostatnosti. Niet potom divu, že v krúžku odhodlaných a zapálených pracovníkov okolo Ďurčanského⁴⁸, z ktorých sa neskôr vytvoril Slovenský akčný výbor (SAV)⁴⁹ nachádzame aj Rudolfa Dilonga.

Keď sa bude písať história osudov slovenskej emigrácie po roku 1945⁵⁰, Dilongovo meno bude v nej prominentne figurovať, hlavne v prvých kapitolách. Hral niekoľko úloh, no nie všetky mu pristali a nie všetky sa mu rovnako vydarili. Nebohy Konštantín Čuleň to raz charakterizoval tak, že Dilong držal v jednej ruke pero a v druhej meč. Niekedy však rúbal perom a písal mečom...

Táto stránka Dilongovej činnosti patrí však viac do politickej než do literárnej histórie. No v tom čase v činnosti Rudolfa Dilonga sa hranica medzi politikou a poeziou skoro úplne strácala. Ako človek, ktorý by skôr vyžil

bez chleba než bez poézie, Dilong neochaboval v básnickej produkcii ani v tomto krušnom čase. Jeho verše sa objavovali takmer vo všetkých slovenských časopisoch vychádzajúcich v zahraničí. V roku 1946 „Knižnica Slovenského revolučného odboja“ vydala jeho zbierku *Súdení*⁵¹. V tom istom roku vyšla pod pseudonymom Ďuro Kyjak jeho zbierka *Daváj, daváj*⁵². S Karolom Strmeňom a Jánom Okálom bol spoluautorom zbierky villonských balád *Kumssy*⁵³, prispievateľom do zborníka *Vo vyhnanstve*⁵⁴ a autorom mnohých satirických a polemických veršov a veršovaných filipík uverejňovaných anonymne, alebo pod všelijakými pseudonymami (napr. Jano z Dulíc).

V roku 1947 odchádza z Ríma do Argentíny, kde popri pastoračnej činnosti sa venuje aj politickej práci v rámci Slovenského akčného výboru. A samozrejme básnikom neprestal byť ani na južnej pologuli. Emigrácia v Argentíne znateľne ovplyvňuje jeho tvorbu. Vzdialenosť od rodného prostredia iba prehĺbuje jeho lásku k národu, cudzota a chlad argentínskych pámp pretepuje jeho vzťah k poézii. Tieto premeny sponzoroval a zachytil Ján Elen Bor, najlepší znalec Dilongovho literárneho diela v monografii *Rudolf Dilong, básnik stratenej slovenskej slobody*⁵⁵.

Ani nehostinné emigrantské prostredie nedokázalo udusiť a obmedziť Dilongovu tvorivú energiu, ba naopak, obohatilo škálu jeho básnických námetov o nový rozmer, vyburcovalo jeho priebojného ducha k ďalším výkonom. Aj uprostred emigrantskej suchoty vždy vedel nájsť spôsoby a prostriedky, aby uverejňoval a knižne vydával svoje diela. Jeho prvou zbierkou vydanou v Argentíne sú *Balady*, ktoré vyšli v máji roku 1948. Ako doma, tak aj v cudzine sotva uplynul rok bez toho, že by Dilong nevydal aspoň jednu knihu.

Jeho emigrantská tvorba je bohatá nielen počtom kníh – 111 knižných jednotiek! – ale aj pestrosťou literárnych žánrov: poézia, próza, dráma, básne v próze, lyrizované antiverše, autobiografické črty, reflexie atď.⁵⁶. Slovenskú literárnu klenotnicu obohatil hodnotnými a originálnymi umeleckými prínosmi. Je to náročná moderná poézia, ktorá – ako všetko nové – si musí klesnúť vlastnú cestu k srdcu čitateľa. To nie je poézia, ktorá sa „ľahko číta“. Aby ju plne pochopil, čitateľ ju musí prežívať, musí byť jej spolutvorcom, dokončujúcim básnikov tvorivý proces. S modernou poeziou je to tak, ako s moderným výtvarným umením: čo očaruje ojedinelých obdivovateľov až do vytrhania, to je často pre ostatnú masu (Horáčkov „profanum vulgus“) nepochopiteľnou čarbaninou bez ladu a skladu. Nespravodlivý je čitateľ, ktorý pokladá za umenie len to, čo pochopí na prvý pohľad, čomu porozumie na prvé čítanie a čo môže bez námahy vnímať svojimi zmyslami. Ale ani umelec nemôže čakať, že plody jeho tvorčieho ducha sa budú vždy, všade a bezvýhradne prijímať ako dokonale umelecké dielo. V tomto zmysle treba priznať aj drsnú skutočnosť, že Dilongove verše si nenašli v emigrácii široké čitateľské publikum, ktoré by si bolo žiadalo viacej a viacej jeho poézie.

Pre básnika to je ľudsky sklľučujúce zistenie. Ale každý básnik vie, že nepíše len pre súčasnosť. Pravé umelecké dielo nestarne, pretože je stále obrodzované chválou a vďačnosťou nových a nových pokolení. Neuznanie, alebo neúplné uznanie, môže len poznačiť, ale nikdy nemôže zastaviť tvorbu skutočného umelca. Musí tvoriť, nemôže v sebe potlačiť inšpiračné impulzy, predierajúce sa na povrch, ako zrelé zrno, ktoré začalo klíčiť.

Dilongovi nijaká pozemská sila nedokázala vyrziť pero z ruky – pero mu vzala z rúk len „Sestra smrť“. Bol básnikom doma a zostal ním aj v emigrácii, či žil v poetickom Taliansku,

dramatickej Argentíne, alebo v prozaickom Pittsburgu. Svetobežectvo a váha rokov vniesli do jeho poézie určité stabilizačné prvky bez toho, že by boli podstatne zmenili jej vysoko individualistický umelecký charakter. Jeho inšpiračné pramene nevyschli a jeho energia neochabla. Niet vari slovenského časopisu, do ktorého by Dilong nebol prispieval, pričom vo viacerých periodikách mával vyhradenú pravidelnú rubriku (*Kanadský Slovák, Listy sv. Františka, Posol, Slovák v Amerike*).

V jeho poslednej tvorbe prevládali

meditatívne myšlienky a reflexie. S františkánskou jasnozrivosťou v nej zaznamenával vlastné úvahy a postrehy, zamýšľal sa nad udalosťami denného života, tak ako z Božej vôle okolo nás prebiehajú, delil sa so svojimi skúsenosťami:

Prešiel som životom hodný kus cesty, bolo sa na čo dívať. Oči sa mi nasýtili a to, čo som nevidel, už ma nezaujima.

Už nechcem tonúť v odhadoch, či idem a či stojím, či je všetko skutočnosť

a či len zdanie.

Vždy som sa dostal medzi dva póly, medzi dobro a zlo. Bol som sám v dvoch, tak hrozne nepodobný sebe.

Človek je taký, chce mať i hriech i pokánie. Chce sa radovať i v jednom i v druhom. Ale v hriechu to nejde.

Hocikomu by stačilo nohu položiť na more a vidí, že po vode chodiť nevie.

Stačilo by mu podskočiť, rozostrieť ruky, ako to robia veľké vtáky pri odletoch a videl by, že nemá krídla.

Preto za tým, čo som nemal, neľutujem, a kde som nebol, už tam asi nepôjdem. Od severného až po južný pól ma nič nezaujima.

Niet na čo uprieť zrak. Kdeže je svet! Len na to, čo mi ešte Boh neukázal, chcel by som hľadiet.

Pútnik⁵⁷

Zrelý, vyrovnaný a trochu melancholický vzdych básnikovej ubolenej duše. Bolesť vyhnanca, ktorý v srdci nosil rodnú vlasť i keď ju musel fyzicky opustiť. A Dilong aj v pokročilom veku zneje najdomovnejšie vtedy, keď sa priznáva k vlastnému bôľu a vylieva svoju vyhnanecskú nostalgii, ako do dosvedčujúce básne *Chalúпка rodná*:⁵⁸

*Chalúпка rodná drahá,
v srdci ťa ukrývam,
niet okrem teba blaha,
kde sa len podívam,
niet teploty, niet kvetov
a spievajúcich krás,
dosť mi už piesní svetov!
dosť búrok týchto čias!
dosť letu divých húsok,
vyhnaných nevlou!
chce sa mi dýchať kúsok
chalúčky pod hoľou.*

*Chce sa mi vidieť strechy,
dedinku predrahnú,
nepadnem bez útechy
pred domom na prahu,
dolinka s cintorinom,
dáš mi mak pokoja,
otcovia hľadia k synom,
čo prídu, ako ja,
raz k svojim mŕtvym božím
na slávnosť hodovní,
prach kostí svojich zložím
ku prachu dedovmu.*

*Ale prv chcem si zahriať
to srdce boľavé;
tam kolo našich záhrad
list šumí v dialave,
v chalúčke pod horami
nehasne lampy kmit
a kto je plný snami,
pamätá jari svit,
ešte si cestu značí,
vetrik ju ovieva
ešte si pri Machnáči
na vršku zaspieva.*

Oneskorene a po troške sa dostalo Dilongovi zaslúženého uznania od slovenskej emigrantskej verejnosti. V roku 1975, z príležitosti jeho sedemdesiatin, Slovenský inštitút pri Opátstve sv. Andreja-Svorada v Clevelande ho pocítil svojou čestnou medajlou *Benemerenti Laurea* a Slovensko-americké kultúrne stredisko v New Yorku mu udelilo vyznamenanie *Míza Tatier*. V roku 1979 mu Ústredie slovenských katolíckych intelektuálov (ÚSKI) prepožičalo *Zlatú cyrilometodskú medajlu s reťazou*.

Keď vrháme spätný po-

hľad na Dilongovo celoživotné dielo, musí ono naplňovať obdivom a úžasom každého pozorovateľa. Jeho rozsah a rozmanitosť, jeho šírka, hĺbka i výška a v nemalej miere i jeho dokumentárna hodnota robia z neho bohatý prameň literárnej i literárnohistorickej ceny. Je príznačné pre našu dobu, že toto pozoruhodné dielo je z veľkej časti neprístupné tým, v reči ktorých bolo napísané – vznikalo na troch kontinentoch, v časovom rozpätí polovičky storočia.

Kiež by samostatné Slovensko zbavené okov červenej posadlosti prispelo k intímnejšiemu poznaniu básnickej i knázskej, všeľudskej i národnej postavy Rudolfa Dilonga – „básnika stratenej slovenskej slobody!“

POZNÁMKY:

- 1 RUDOLF DILONG: *Slobodné Slovensko*, roč. 7, 1952, č. 22 – 23, s. 3.
- 2 (* 1. 8. 1905, Trstená † 17. 4. 1986, Pittsburgh, Pennsylvania). Pozri životopisné heslo: FRANTIŠEK VNUK: Rudolf Dilong O. F. M. In: *Literárny almanach Slováka v Amerike* (Midletown, Pa.), 1967, s. 134 – 135. – 1. zväzok *Encyklopédie Slovenska* (Bratislava: Veda, 1977) existenciu Rudolfa Dilonga zaregistroval, jeho poéziu však definoval ako „predchnutú ideológiou kresťanstva, politického katolicizmu a ľudáckeho nacionalizmu“ (s. 514), pričom autor hesla nezabudol dodať, že „Po oslobodení emigroval do Ríma, odtiaľ do Argentíny a USA, kde vyvíja činnosť proti ČSSR“ (s. 515). – V 5. zväzku akademických dejín slovenskej literatúry *Literatúra v rokoch 1918 – 1945* (Bratislava: Veda, 1984, 852 s.) je o Rudolfovi Dilongovi len jedna jediná zmienka na strane 772, kde ho Ivan Kusý definuje ako autora, ktorý „sa stotožnil s nastupujúcim fašizmom“. V treťom vydaní *Dejín slovenskej literatúry* (Bratislava: Obzor, 1984, 904 s.) od Milana Pišúta Imrich Vaško okrajovo spomína Rudolfa Dilonga síce dva razy, ale aj on nemohol nenapísať, že „po roku 1945 ako prislúchovač klérofašistického režimu emigroval“ (s. 599). Stanislav Šmatlák sa vo svojich *Dejínach slovenskej literatúry* (Bratislava: Tatran, 1988, 632 strán) zmiňuje o Rudolfovi Dilongovi tiež dva razy, ale podľa neho jeho dielo a diela iných katolíckych básnikov „z hľadiska historickej perspektívy vývinu slovenskej poézie 20. storočia zostávajú časovo limitovaným a ideovo-spoločenským okrajovým zjavom“ (s. 516). Najznámejšie pseudonymy a skratky Rudolfa Dilonga sú: Rudolf Alfonz Dilong, Du Long, R. D. Sokurnin, Štefan Polana, –ard, Aurelius, H. Dilong, P. R. Dilong, R. A. Du Long, Saturnin, Skorušín, Tatraň, R. S., Aurel Philos, Ďuro Kyjak, Pius Horiczka, Študent od Nitry, Jano z Búdy, Jano z Dulíc.
- 3 JOZEF M. RYDLO: *Rudolf Dilong 1905 – 1986: Bibliografia knižných prác Rudolfa Dilonga*. Turčiansky Sv. Martin: Matica slovenská, 1991, 36 s.
- 4 Kremnica: Priateľ dieťok, 1932, 46 s.
- 5 RUDOLF DILONG: *Stretával som ľudí a svet*. Zürich: Poľana, 1976, s. 8.
- 6 MILO URBAN: *Zelená krv*. Bratislava: Tatran, 1970, 333 s.
- 7 Kremnica: Priateľ dieťok, 1932, 67 s.
- 8 Žilina: Literárna družina Postup, 1933, 47 s.
- 9 Je to najmä cyklus mužských zborov *O horách*, op. 8 z rokov 1934 – 1942.
- 10 Trnava: Ferko Urbánek pre Literárnu družinu Postup, 1934, 79 s.
- 11 RUDOLF DILONG: *Cesta k Mladému svadobníkovi*. In: *Prameň*, roč. 1, 1936, s. 223.
- 12 *Encyklopédia slovenských spisovateľov*. Bratislava: Obzor, 1984, s. 334. – Porovnaj tiež heslo č. 242 *Kulúra* v práci: Mária Knipsová: *Bibliografia slovenských a inorečových kníh a časopisov z rokov 1919 – 1938*. Martin: Matica slovenská, 1968, s. 230.
- 13 *Encyklopédia slovenských spisovateľov*. Bratislava: Obzor, 1984, s. 389 – 39. – Porovnaj tiež heslo č. 484 *Postup* v práci: Mária Knipsová: *Bibliografia slovenských a inorečových kníh a časopisov z rokov 1919 – 1938*. Martin: Matica slovenská, 1968, s. 331.
- 14 Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1933, 294 s.
- 15 [ERNEST ŽATKO] Ján E. Bor: *Koloman K. Geraldini*. Buenos Aires, 1988. – [ERNEST ŽATKO] Ján E. Bor: *Slováci v Argentíne*. Buenos Aires, 1986. – Porovnaj tiež: PETER CABADAJ: *Koloman Kolomi Geraldini*. In: *Katolícke noviny*, roč. 106, 1991, č. 42, s. 11; PETER CABADAJ: *Koloman Kolomi Geraldini*. In: *Slovenské národné noviny*, roč. 3, 1992, č. 24, s. 4; PETER CABADAJ: *Osamelí plavci: Rozhovor s Kolomanom K. Geraldinom*. In: *Literárny týždenník*, roč. 5, 1992, č. 35, s. 1; PETER CABADAJ: *Terchovan z Miramar*. In: *Slovensko*, roč. 16, 1992, č. 5, s. 25 – 29. – JOZEF HVIŠČ: *Koloman K. Geraldini*. In: *Knížná revue*, roč. 2, 1992, č. 20, s. 3. – Porovnaj tiež príležitostné články v pravých a nepravých periodikách: *Kalendár Jednoty 1965*, s. 112 – 121; *Kalendár SKS 1977*,

- s. 156 – 157; *Slobodné Slovensko 1981*, č. 5; *Kanadský Slovák 28.3.1981*; *Slobodné Slovensko*, 1983, č. 6; *Slobodné Slovensko*, 1984, č. 4, č. 5; *Kalendár Jednoty 1985*, s. 188 – 201; *Slobodné Slovensko*, 1986, č. 11 – 12.
- 16 Porovnaj heslo č. 496 *Prameň* v práci: Mária Knipsová: *Bibliografia slovenských a inorečových kníh a časopisov z rokov 1919 – 1938*. Martin: Matica slovenská, 1968, s. 337.
- 17 Medzi nimi bol Ján E. Bor (ktorý tam uverejňoval na pokračovanie jednu zo svojich najlepších prác: *Metóda literárnej vedy*), C. Lepáček (ktorý tam publikoval skvelú biografii E. Psichariho), P. G. Hlbina, M. J. Milov, P. Ušák-Oliva, S. Veigl, V. Reisel, J. Horál, I. Kotvan, F. Švantner, J. Sedlák, J. K. Šmálov, J. Mešťančík, J. Irmel, St. Mečiar, L. Kiss-Jánky, H. Riasnická, A. Brezány, M. Šprinc, M. J. Hora, E. Urban, F. Korček-Rudin, I. Zelenka, T. Hylbrycht, C. Radványi, A. Paldia, J. Matovič, V. Beniak, I. Grebáč-Orlov a ďalší.
- 18 JOZEF MELICHER: *O katolíckej modernej veci i kuriózne*. In: *Literika*, roč. 1, 1996, č. 3 – 4, s. 70 – 78.
- 19 RUDOLF DILONG: *Slovo o našej situácii*. (K povšimnutiu katolíckej vrchnosti.) In: *Prameň* (Trnava), roč. 2, 1937, s. 226 – 228.
- 20 Trnava: Fr. Urbánek, 1935, 64 s.
- 21 *Tamtiež*, s. 53.
- 22 *Tamtiež*, s. 19.
- 23 Praha – Bratislava: L. Mazáč, 1936, 84 s.
- 24 *Tamtiež*, s. 78 – 82.
- 25 RUDOLF DILONG: *Cesta k Mladému svadobníkovi*. In: *Prameň*, roč. 1, 1936, s. 224 – 225.
- 26 Bratislava: FKM, 1938, 48 s.
- 27 Trnava: F. Urbánek, 1939, 61 s.
- 28 Bratislava: nákladom autora, 1943, 36 s.
- 29 Bratislava: Čas, 1943, 42 s.
- 30 Modra: T. Mesík, 1939, 61 s.
- 31 Trnava: F. Urbánek, 1939, 55 s.
- 32 *Encyklopédia slovenských spisovateľov*. Bratislava: Obzor, 1984, s. 372. – Porovnaj tiež heslo č. 354 *Nové slovo* v práci MICHAL FEDOR: *Bibliografia periodik na Slovensku v rokoch 1939 – 1944*. Martin: Matica slovenská, 1969, s. 264 – 265.
- 33 VLADIMÍR CLEMENTIS: *Odkazy z Londýna*. Bratislava: Obroda, 1947, 520 s. Porovnaj tiež: VLADIMÍR CLEMENTIS: *Usmeriované Slovensko*. London: Williams, 1942, 91 s.
- 34 Trnava: F. Urbánek, 1940, 72 s.
- 35 Turčiansky Sv. Martin: Matica slovenská, 1941, 73 s.
- 36 Bratislava: FKM, 1941, 47 s.
- 37 Bratislava: FKM, 1941, 48 s.
- 38 Trnava: F. Urbánek, 1941, 47 s.
- 39 Pozri poznámku č. 31.
- 40 Bratislava: FKM, 1942, 59 s.
- 41 Bratislava: Skarabeus, 1942, 55 s.
- 42 Bratislava: Skarabeus, 1943, 77 s.
- 43 Bratislava: Rodina, 1944, 192 s.
- 44 Bratislava: Rodina, 1944, 47 s.
- 45 Bratislava: Rodina, 1944, 47 s.
- 46 Výšla samizdatom v básnickej zbierke *Súdení*, Bratislava: Slovenský revolučný odboj, 1946, 43 s.
- 47 JOZEF M. RYDLO: *Výdavateľské dielo Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme (1963 – 1988)*. Rím: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1989, s. VII – LXII.
- 48 RUDOLF DILONG: *Moje svedectvo o SOV-e*. Pittsburgh, Pa.: [vlastným nákladom], 1975, 20 s.
- 49 O vzniku „Slovenského akčného výboru“ (SAV), ktorý bol neskôr premenovaný na „Slovenský oslobodzovací výbor“ (SOV) pozri ŠTEFAN POLAKOVIČ – FRANTIŠEK VNUK: *Zahraničné akcie na záchranu a obnovenie slovenskej samostatnosti (1943 – 1948)*. Lake-wood – Hamilton: Slovak Research Institute of America, 1988, 231 s. – Porovnaj tiež príspevok V. VONDRÁSEK: *Ľudácka emigrácia a kontrarevolučné podzemie na Slovensku v rokoch 1945 – 1947*. In: *Historický časopis*, roč. 30, 1982, č. 6, s. 824 – 846.
- 50 JOZEF M. KIRSCHBAUM [ed.]: *Desať rokov činnosti Svetového kongresu Slovákov*. Toronto: Svetový kongres Slovákov, 1981, 239 s. – [AR-PÁD SZABÓ] FRANTIŠEK BRAXÁTOR: *Slovenský exil '68*. Bratislava: Lúč, 1992, 256 s. – JOZEF ŠPETKO: *Slovenská politická emigrácia v 20. storočí, jej vzťahy k českej emigrácii a k Čechom*, Praha: Danubius, 1994, 322 s. – JOZEF HVIŠČ – VILIAM MARČOK – Mária Bátorová – VLADIMÍR PETRIK: *Biele miesta v slovenskej literatúre*. Bratislava: SPN, 1991, 261 s. – *Slovenský politický exil v zápase za samostatné Slovensko: Materiály z vedeckej konferencie konanej v Bratislave 5. – 6. júna 1995*. Bratislava: Dom zahraničných Slovákov, 1996, 321 s.
- 51 Bratislava: Slovenský revolučný odboj, 1946, 43 s.
- 52 ĎURO KYJAK: *Davaj, davaj!* Stockholm: Slovak Press, [Rím, Tipografia Pia X], 1946, 39 s.
- 53 *Kumssty aneb we werssich vypsání jak se statky a hrdla uchrání azs do sweta skonání czili twuj pruwodec stále werny na den wssedny i nedelny jakoz i na Páne swátky pro dítky, ote i matky kroz werssownika wyteczného Syna Piusa Horiczku nazwaného kazatele slova Bozsiho za temnoty nassistické trápěného*. Drukowano w Austrálii literami wdowy Diogenesa Léta Páne MDCCCXXXVI. [Rím: b.v., 1946, b.s.].
- 54 IGNAČ ZELENA [ed.]: *Vyhnancové: Sborník slovenských utečencov*. Scranton, Pa.: Slovenská Obrana, 1947, 309 s.

Najmä na západnom a strednom Slovensku mnoho veriacich dobre pozná Mons. ThDr. Borisa Travenca. Dôverne ho oslovujú otec Boris. Veriaci nielen z Bratislavy- Dúbravky, ale aj z miest a obcí, v ktorých otec Boris pôsobil, mohli 2 apríla 2005 v Chráme Duchu Svätého osláviť 60. výročie jeho kňazskej služby.

Otec Boris je aj vo veku 84 rokov (narodil sa 31. 3. 1921 v Nitre) stále aktívne publikuje, prekladá z nemčiny, prednáša, pôsobí v medzinárodnej ekumenickej organizácii, má široké spoločenské kontakty, zúčastňuje sa rôznych seminárov a konferencií a ako „kaplán kaplánov“ stále účinkuje vo farnosti Dúbravka. Zúčastniť sa na jeho svätej omši a počuť jeho homíliu je vždy hlboký duchovný zážitok. Úsek svojej „protištátnej činnosti“ a civilných zamestnaní spracoval otec Boris v brožúrke Spomienky kňaza na väzenie a civilné zamestnania v období komunistickej totality.

Vzácné jubileum sme využili na rozhovor.

KULTÚRA: - Otec Boris, čo malo na Vás rozhodujúci vplyv, že ste sa rozhodli pre kňazské povolanie a ako si spomínate na štúdiá?

MONS. BORIS TRAVENEC: - Chcel som byť kňazom od narodenia. Iba dva razy som v detstve na malú chvíľu zatúžil byť kominárom a požiarikom. Po maturite roku 1940 som sa prihlásil na Bohosloveckú fakultu Slovenskej Univerzity v Bratislave a samozrejme do kňazského seminára. Skúšku som robil u biskupa Mons. Michala Buzalku. Posledný ročník bohosloveckých štúdií bol pre vojnové udalosti ťažký. Ustavičné nálety anglo-amerických lietadiel aj na Bratislavu spôsobili, že veľkú časť dňa sme prežili v sklepe, ktorý sa honosne nazýval kryt. Za kňaza som bol vysvätený na Bielu sobotu 31. marca 1945 v kaplnke seminára. Svätiacim biskupom bol Mons. Dr. Michal Buzalka. Primície som mal 2. apríla 1945 v bratislavskom kostole „Blumental“. Počas kázne začala Červená armáda dobýjať Bratislavu. Väčšina z tých málo účastníkov utiekla, zostalo asi 20-30 ľudí. Zo spievanej sv. omše bola tichá a po omši sme šli do krytu.

KULTÚRA: - Po vojne ste ako začínajúci kaplán pôsobili na viacerých miestach. V živých pamäti mám vaše účinkovanie i v našej farnosti v Borskom Sv. Mikuláši. Okolo seba ste sústredili množstvo miništrantov, ktorých ste vysielali na miništrantské kongresy v Belušíckych Slatinách a v Štiavniku pri Poprade. Vaša charizma získala si a vychovávať mládež sa uplatnila vo všetkých Vašich pôsobiskách a táto mládež

„Za prezidenta slúžievam svätú omšu“

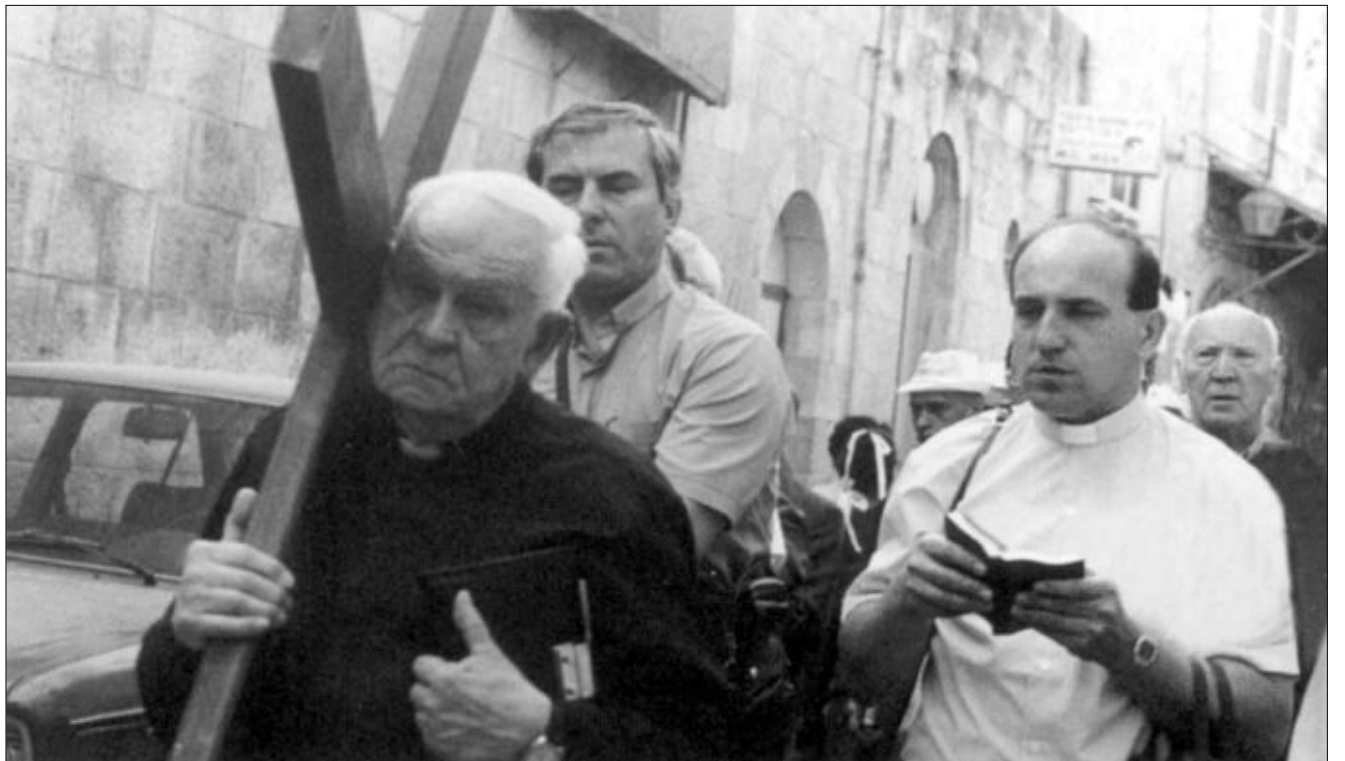
Mons. ThDr. Boris Travenec oslávil 60. výročie kňazskej služby

bola Vám za to vždy vďačná. Za túto činnosť ste boli menovaní do funkcie v združení Legio Angelika. A práve to bolo tŕňom v oku komunistickému režimu. Ako sa pozeráte dnes na toto obdobie a aký odkaz má i pre dnešné dni?

MONS. BORIS TRAVENEC: - Keďže som nemohol nastúpiť na určené kaplánske miesto v Borskom Sv. Mikuláši, lebo sa tam ešte bojovalo, na príkaz predstavených seminára som pomáhal pánovi farárovi Pozdechovi, prvému podpredsedovi MsNV v Bratislave. Ten si ma nakoniec vypýtal od biskupa Jantauscha za riadneho kaplána. Zakrátko som ochorel a po liečbe som dostal meno- vanie za kaplána do Borského Sv. Mikuláša. Tak začalo moje putovanie po diecéze. Bol som mladý, plný elánu, ktorý som venoval mládeži vo všetkých svojich pôsobiskách, lebo v mládeži som videl budúcnosť. Táto práca bola pre mňa ako bývalého skauta Zlatého kríža (katolícki skauti) prirodzená. V Blumentále som mal za niekoľko dní vynikajúcu skupinu miništrantov a podobne tomu bolo aj v Bor. Sv. Mikuláši. Miništrantské kongresy boli svetlou a šťastnou stránkou z tohto obdobia, čo veľmi prekážalo nastupujúcej komunistickej moci. Z Bor. Sv. Mikuláša som odišiel do Nového Mesta nad Váhom. Tam som zažil krátky čas naplnenia svojho ideálu, lebo som učil na gymnázium náboženstvo. Riaditeľka (evanjelička) po návšteve na mojej hodine vyhlásila v zborovni pred profesorami, že také vynikajúce vyučovanie ešte nezažila. Odtiaľ ma preložili znova do Bratislavy za dómskeho kaplána. Učil som na Štátnej strojníckej priemyselnej škole v Bratislave. Mal som asi tisíc žiakov a učil tuším 18 alebo 20 hodín týždenne. Obvinili ma, že som učil proti režimu, nadával na komunistickú stranu, čo bol dôvod, že ma vyhodili zo školy a zakázali mi učiť. Pán biskup ma preložil do Šurian. Nakoľko dekana Markoviča odviekli do koncentračného tábora v Močenku, generálny vikár ma menoval za správcu fary, pravda, bez papiera. Po jeho prepustení ma preložili do Serede. Tu ma zatkli 19. septembra 1951 a obvinili z neoznámenia „trestného činu“, lebo som v Bor. Sv. Mikuláši navštívil Dr. V. Mitošinku a Dr. E. Šafára, ktorí sa chystali emigrovať. Súd bol 21. júna 1952 a dostal som trest 30 mesiacov väzenia a tri roky straty občianskych práv. Prešiel som väznice Leopoldov, Bratislava „Krajčák“,

Hlava a vojenskú väznicu v Bratislave. Domov som sa dostal 7. mája 1953 na amnestiu prezidenta zo 4. mája 1953. Plne rehabilitovaný som bol 26. 3. 1991. Strašné sklamanie bolo, keď nám oznámili na štátnom cirkevnom úrade, že nemôžeme ísť do pastorácie, nakoľko máme stratu čestných občianskych práv a takí nemôžu pracovať v „štátnej službe“. Musíme ísť všetci do manuálnej práce, do bani do Ostravy! Podarilo sa mi však zamestnať ako pomocný robotník v Botanickej záhrade bratislavskej univerzity a neskôr ako umelecký pracovník v Divadle pracujúcich v Žiline. Teda som bol

zličných časopisoch. Prvý môj tlačný článok bol uverejnený v časopise Priateľ dietok. Prispieval som do časopisov Skaut, Nová mládež, Duchovný pastier a Katolíckych novín pod pseudonymom Ivan Zoborský. Ivan je moje druhé krstné meno a Zoborský, lebo som sa narodil na Zobore, kde som bol aj pokrstený. Neskoršie nasledovali aj iné časopisy, Posol Božského Srdca, Rodinné spoločenstvo, Liturgia a najmä výborný vedecký časopis Viera a život. V týchto časopisoch som publikoval už pod svojím menom. Z knížiek spomeniem Deti, buďte sväté! (1948), Spomienky kňaza na väzenie a civilné zamest-

Mons. ThDr. Boris Travenec nesie životom kríž nielen symbolicky

hercom - bábkohercom. A bol som veľmi šťastný. Opäť medzi deťmi! Po skončení vedľajšieho trestu (strata občianskych práv) som nastúpil roku 1956 opäť do pastorácie. Kratšie som bol kaplánom v Trnave, správcom v Zlatých Moravciach, osem rokov správcom farnosti Štiavnické Bane (Piarg) a viac ako dvadsaťpäť rokov správcom fary na Myjave. Teraz mám status pomocný duchovný v Bratislave - Dúbravke.

KULTÚRA: - Okrem pastoračnej činnosti ste stále publikačne aktívny. Boli ste aj cirkevným sudcom. Spomeňte aspoň v krátkosti i túto oblasť.

MONS. BORIS TRAVENEC: - V dobe totality som neoficiálne viedol detskú rubriku v Katolíckych novinách. Aktívne som desať rokov pracoval v združení Viera a svetlo (retardované deti). Dost som sa venoval liturgii, keďže po jej reforme na 2. Vatikánskom sneme to bola príťažlivá otázka. Možno povedať, že som sa stal v tejto oblasti odborníkom. Keď ma vymenovali za cirkevného sudcu, venoval som sa aj prehľbeniu svojich vedomostí z cirkevného práva.

Po celý život som publikoval. Písal som články, prekladal z nemeckého jazyka a uverejňoval v ro-

vania v období komunistickej totality (2002). Z prekladov načim spomenúť: Anselm Grün: Pokoj srdca (2003), a v týchto dňoch vychádza dielo Paulo Brenni: Hrdinovia minulosti vzor pre hrdinov budúcnosti.

KULTÚRA: - Roku 1947 komunisti so štúpenkami Beneša popravili prezidenta prvej Slovenskej republiky kňaza Dr. Jozefa Tisu. Ako ste vnímali vy a celý národ tento rozsudok? Váš Missale Romanum, ktorý ste mi láskavo venovali, používal vo väzení Dr. J. Tiso. V Bratislave, Košiciach i ďalších mestách a obciach sa každoročne v deň jeho popravy slúžia sväté omše aj za účasti biskupov. Myslite na neho i vy v modlitbách?

MONS. BORIS TRAVENEC: - Dr. Jozefa Tisu považujem za mučeníka proticirkevných síl. Bol to geniálny človek, veľký vlastenec, ktorý sa pričínal, že Slovensko aj počas vojny ostalo relatívne v stave pokoja, dostatku pre občanov a rozvíjalo sa po každej stránke. Keď sme sa s dekanom Mons. A. Karmašom v Borskom Sv. Mikuláši (kde som bol kaplánom) dozvedeli o jeho poprave, spolu sme ešte v ten deň slúžili za neho rekvie. Celý národ, väčšina ľudí plakala a odsudzovala

túto surovosť komunistov a prezidenta Beneša. Spomínaný malý formát Missalu so zlatorezom, ktorý som ti venoval, skutočne používal prezident pri sv. omšiach. Dostal sa tam cez farára Pozdech, ktorý bol pre vtedajšiu vládu prijateľný. Vrátili mi ho po poprave. Podobne ako kňazi v mnohých mestách i ja osobne, za hojnej účasti veriacich, slúžievam za Mons. Tisu svätú omšu v Dúbravke.

KULTÚRA: - Boli ste väzňom a trpiteľom komunistického režimu, ktorý sa zrútil v roku 1989. Dostali sme sa však dnes do nebezpečného obdobia bezbrehého kapitalistického liberalizmu, ktorý bojuje proti Katolíckej cirkvi. Ako hodnotíte tieto -izmy a čo by ste odporúčali veriacim, aby si uchovali katolícku vieru a svoju národnú identitu?

MONS. BORIS TRAVENEC: - Rozdiel medzi minulosťou a prítomnosťou predsa len je: v minulom režime išlo o jasné prenasledovanie viery, veriacich a samozrejme najmä reprezentantky viery Kristovej

Cirkvi. Vtedy sme vedeli, kto nás prenasleduje, prečo nás prenasleduje a ako nás prenasleduje. Podľa toho sme zariadili aj svoju obranu. Súčasnosť je iná! Podľa niektorých odborníkov ide o veľký nárast náboženského prebudenia. Ale žiaľ, toto prebudenie sa uberá nesprávnym smerom. Je to predovšetkým obdiv pohanských náboženských názorov, najmä z Orientu. Nuž a ateizmus bezbrehého liberalizmu mohutne bojuje za zničenie princípov kresťanskej viery. Pripomeňme si iba napríklad posledný návrh v parlamente na uľahčenie rozvodov, čo by viedlo v podstate k rozbitiu rodiny a rozkladu spoločnosti. Páni poslanci a poslankyne sa nehanbia tvrdiť, že je to niečo pokrokové a neuvedomujú si (alebo uvedomujú?), že ide o zničenie štátu. Taktiež musíme odsúdiť rôzne „vedecké“ teórie o vzniku života, práva rozhodovať o živote, o tzv. recyklácii života a ďalšie. Pre našich protivníkov je aj najhoršia paviera lepšia ako práva viery. Musíme si uvedomiť, že len zdravé rodiny tvoria zdravý národ. Slovenský národ v minulosti prežil a udržal si svoju identitu iba zásluhou toho, že zostal verný svojej kresťanskej a katolíckej viere a mal toľko vynikajúcich osobností, ktoré